

State, Market and Globalization: A Brief History of Global Economic Order

Trin Aiyara

M.A.(Development Economics) Independent Academic,

E-mail: trin.aiyara@gmail.com

Abstract

The emergence of economic globalization between the late twentieth century and the early twenty-first century has been the result of global economic order, which is based on Neoliberalism, and the transportation and information technology development. This article confirms the aforementioned argument through the analysis of global economic order history and the expansion/reduction of economic activities under international political economy theory, which emphasizes on the relation and distance between state and market, the fundamental logic of which are completely contradictory. This article illustrates the difference of each historical period by describing the rise and fall of the theories, which are the foundation of economic sphere administration, as well as the practical implementation of the theories and the technology development related to time-space compression phenomenon. The article particularly focuses on Neoliberalism regime, the ideas and policy of which are to promote the roles of markets

3

ปีที่ 19

ฉบับที่ 2

พ.ย.

-

พ.ย.

2556

and private sectors as well as to limit the economic intervention of the government. Additionally, the article also elaborates the transportation technology development and information technology revolution during the late twentieth century as well as asks a question on the righteousness of global economic order policy based on Neoliberalism at the end.

Keywords: Globalization, Global Economic Order, Neoliberalism, Keynesian, Technology, Policy

รัฐ ตลาด และโลกาภิวัตน์: ประวัติศาสตร์ อย่างย่อของการจัดระเบียบเศรษฐกิจโลก

ตฤณ ไอยะรา

นักวิชาการอิสระ

E-mail: trin.aiyara@gmail.com

บทคัดย่อ

การขยายตัวของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ถึงต้นศตวรรษที่ 21 เป็นผลมาจากการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจโลกที่วางอยู่บนรากฐานแนวคิดเสรีนิยมใหม่และการพัฒนาเทคโนโลยีด้านคมนาคมและสารสนเทศ บทความนี้ยืนยันข้อสรุปดังกล่าวข้างต้น ผ่านการวิเคราะห์ความเกี่ยวเนื่องของประวัติศาสตร์การจัดระเบียบเศรษฐกิจโลกและการขยาย/หดตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยใช้กรอบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศที่มุ่งเน้นความสนใจไปที่การศึกษาความสัมพันธ์และระยะห่างระหว่างรัฐและตลาด ซึ่งมีตรรกะชั้นพื้นฐานที่ขัดแย้งกันอย่างสิ้นเชิง บทความนี้ได้แสดงความแตกต่างในแต่ละช่วงของประวัติศาสตร์ผ่านการบรรยายถึงการผงาดและเสื่อมถอยของทฤษฎีที่เป็นรากฐานทางความคิดของการจัดการปริมาณทางเศรษฐกิจ และภาคปฏิบัติการทางนโยบายของทฤษฎีเหล่านั้น รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเร่งรัดภาวะการกระชับแน่นระหว่างสถานที่และเวลา โดยบทความได้มุ่งเน้นไปที่แนวคิดเสรีนิยมใหม่ ทั้งในแง่มุมมองทางความคิดและการนำไปผลักดันนโยบาย เพื่อส่งเสริมบทบาทของ

5

ปีที่ 19
ฉบับที่ 2
เม.ย.
-
มิ.ย.
2556

ตลาดและภาคเอกชน ควบคู่ไปกับการจำกัดบทบาทของภาครัฐในการแทรกแซงระบบเศรษฐกิจ และการพัฒนาเทคโนโลยีคมนาคมและการปฏิวัติสารสนเทศในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 รวมถึงการตั้งคำถามเกี่ยวกับความถูกต้องชอบธรรมของนโยบายการจัดการระบบเศรษฐกิจโลกที่มีแนวคิดเสรีนิยมใหม่เป็นรากฐานทางอุดมการณ์ไว้ในตอนท้ายอีกด้วย

คำสำคัญ: โลกาภิวัตน์, ระเบียบเศรษฐกิจโลก, เสรีนิยมใหม่, เคนส์เซียน, นโยบาย

There is no alternative – Margaret Thatcher

คำกล่าวอันโด่งดังของ Margaret Thatcher¹ นายกรัฐมนตรีหญิงเหล็กแห่งสหราชอาณาจักรในช่วงทศวรรษ 1980 ที่ว่า “ทุกคนไม่มีทางเลือก (ในการจัดการระบบเศรษฐกิจและสังคม) อื่นอีกแล้ว” ทางเลือกเพียงหนึ่งเดียวซึ่งผู้นำหญิงเหล็กท่านนี้อ้างถึง คือแนวคิดการจัดการระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบเสรีนิยมใหม่ (Neoliberal) อันเป็นแนวคิดที่เน้นความสำคัญของตลาดหรือกลไกในการจัดสรรและกระจาย ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ พร้อมไปกับการจำกัดบทบาทของรัฐในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวในระบบเศรษฐกิจ อันรวมไปถึงการส่งเสริมการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้าและเงินทุน และการจำกัดหรือกำจัดระเบียบกฎหมายเกณฑ์ทางเศรษฐกิจ สื่อมวลชนและนักวิชาการ (โดยเฉพาะฝ่ายซ้าย) จึงมักเรียกแนวคิดเสรีนิยมใหม่ในอีกชื่อหนึ่งว่า “ความศรัทธาในกลไกตลาด (Free market doctrine)”

จากข้อเท็จจริงเชิงประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาสามสิบกว่าปีที่ผ่านมา คำกล่าวของ Thatcher คงไม่เป็นอะไรที่ดูเกินจริง เพราะในช่วงไม่กี่ทศวรรษ หลายประเทศในทุกทวีปล้วนหันไปปรับเปลี่ยนการจัดการระบบเศรษฐกิจให้เป็นไปตามหลักการของแนวคิดเสรีนิยมใหม่มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ร่ำรวยอย่างสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศสหรือประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศในแถบอเมริกาใต้ อย่างบราซิล อาร์เจนตินา² ในช่วงทศวรรษ 1980-90 หรือรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของไทยและอินโดนีเซีย หลังจากวิกฤตการณ์ทางการเงินใน ค.ศ.1997 เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้น การแพร่กระจายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ยังเกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างมั่นคงของปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์

¹ คำกล่าวนี้มักถูกเรียกอย่างย่อๆ ว่า TINA

² แต่ในปัจจุบัน วารสารทางเศรษฐกิจ/การเมืองสายเสรีนิยมอย่าง The Economist (2011) กล่าวหารัฐบาลบราซิลและอาร์เจนติน่าว่า บริหารเศรษฐกิจโดยใช้นโยบายแบบกีดกัน (Protectionism) รายละเอียดอ่านเพิ่มเติมได้จากบทความ The Self-Made Siege ในกรณีของบราซิล และบทความ Keep Out ในกรณีของอาร์เจนติน่า

(Globalization)” โดยโลกาภิวัตน์สามารถเห็นได้จากปรากฏการณ์ที่ระบบเศรษฐกิจ สังคม หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรมมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกันมากขึ้น (interdependence) จากข้อมูลของ World Bank (2010) ที่ระบุว่า การส่งออกของสินค้าและบริการขยายตัวเพิ่มขึ้น 3 เท่าในช่วง ค.ศ.1990-2007 และ อัตราการค้า (trade ratio)³ ของประเทศกำลังพัฒนา เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 34 ใน ค.ศ.1990 เป็นร้อยละ 62 ใน ค.ศ. 2008 ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ระบบเศรษฐกิจของโลกมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา หรือปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์สามารถรับรู้ได้จากการใช้ชีวิตประจำวันของเรา ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคอาหารหรือสินค้าจากต่างประเทศ การทำงานให้กับบริษัทข้ามชาติ การพบปะเพื่อนร่วมโลกต่างสัญชาติ หรือแม้กระทั่งการชมภาพยนตร์หรือฟังดนตรีจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม บทความนี้จำกัดมิติของโลกาภิวัตน์ไว้เพียงแต่ด้านเศรษฐกิจเท่านั้น

โดยสรุปแล้ว การดำรงอยู่ของโลกาภิวัตน์ได้เกิดขึ้นไปพร้อมกับการแพร่หลายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ หรืออาจพูดอีกแบบได้ว่าในช่วงยี่สิบห้าปีสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 ชุมชนโลกล้วนเผชิญกับปรากฏการณ์การขยายตัวของทั้งโลกาภิวัตน์และแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ฉะนั้นแล้วคำถามที่สำคัญประการหนึ่งคือ การแพร่กระจายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่มีความข้องเกี่ยวกับการขยายตัวของโลกาภิวัตน์หรือไม่ ซึ่งข้อเสนอของบทความชิ้นนี้คือแนวคิดเสรีนิยมใหม่เป็นแนวคิดหรืออุดมการณ์หลักในการกำกับดูแลปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์หรืออีกนัยหนึ่งการเคลื่อนที่ข้ามพรมแดนรัฐชาติของทรัพยากรทางเศรษฐกิจถูกควบคุมภายใต้แนวคิดเสรีนิยมใหม่

นอกเหนือไปจากการเผยให้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างโลกาภิวัตน์และแนวคิดเสรีนิยมใหม่ บทความชิ้นนี้พยายามตอบชุดคำถามว่าด้วยผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่ถูกจัดการภายใต้แนวคิดเสรีนิยม อันประกอบไปด้วย อะไร

³อัตราการค้า (trade ratio) คือสัดส่วนของมูลค่าการส่งออกรวมกับนำเข้าต่อผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (GDP) ซึ่งประเทศที่มีระดับอัตราการค้าที่สูงหมายความว่า ประเทศดังกล่าวมีระดับการเปิดประเทศเพื่อทำการค้าขายระหว่างประเทศ (degree of openness) ที่สูง

คือคำมั่นสัญญาของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ในการจัดการโลกาภิวัตน์? โลกาภิวัตน์ที่วางอยู่บนฐานของเสรีนิยมใหม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนโลกอย่างไร? อย่างไรก็ตามบทความนี้จะไม่จำกัดขอบเขตเพียงแค่การตอบคำถามหรือยืนยันข้อเสนอบางประการ แต่บทความชิ้นนี้ยังกล่าวถึงภูมิหลังด้านพัฒนาการของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ไม่ว่าจะเป็นในด้านประวัติศาสตร์ทางภูมิปัญญา หรือบริบททางประวัติศาสตร์ เพื่อให้การตอบคำถามหรือการยืนยันข้อเสนอมีความเข้มข้นขึ้น

สำหรับโครงสร้างของบทความนี้จะเริ่มต้นจากการบรรยายถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเสรีนิยมคลาสสิกและโลกาภิวัตน์ที่อยู่ภายใต้ระเบียบของจักรวรรดิอังกฤษ ((An) Globalization) จากนั้น เป็นเนื้อหาในส่วนของความเสื่อมถอยของแนวคิดเสรีนิยมคลาสสิกและการผดุงขึ้นของแนวคิดเคนส์เซียน (Keynesian) อันเป็นแนวคิดที่ครอบงำการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจโลกหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปลายศตวรรษที่ 20 ถัดไป บทความเสนอถึงแนวคิดเสรีนิยมใหม่ ทั้งด้านแนวคิดและข้อเสนอเชิงนโยบาย บริบททางประวัติศาสตร์ รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์และแนวคิดเสรีนิยมใหม่ สุดท้ายบทความชี้ให้เห็นถึงคำมั่นสัญญาของเสรีนิยมใหม่ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจ

แนวคิดเสรีนิยมคลาสสิกและโลกาภิวัตน์ที่นำโดยจักรวรรดิอังกฤษ

รากฐานของแนวคิดเสรีนิยมใหม่สามารถสืบสาวได้ไปจนถึงแนวคิดเสรีนิยมคลาสสิก (Classical Liberalism) ในช่วงศตวรรษที่ 18-19 แนวคิดดังกล่าวถูกนำเสนอโดยนักคิดแห่งสำนักการรู้แจ้งทางปัญญาแห่งสกอตแลนด์ (Scottish Enlightenment) อย่าง อัดัม สมิท (Adam Smith) และนักเศรษฐศาสตร์การเมืองอย่าง เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) ที่ยึดมั่นในตลาดเสรีที่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ (perfect competition) และระบบเศรษฐกิจที่ปราศจากการแทรกแซงของรัฐ (Laissez-Faire) (Steger and Roy, 2010)

อัดัม สมิท ได้เสนอมุมมองว่ามนุษย์มีความเป็น “สัตว์เศรษฐกิจ (Homo

Economicus)” ที่มีจุดมุ่งหมายของการกระทำมุ่งไปที่ผลประโยชน์ของพวกเขาเองเป็นหลัก และการแลกเปลี่ยนกันทางเศรษฐกิจ (economic exchange) เป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงธรรมชาติของมนุษย์ โดยการกระทำของมนุษย์ยังถูกกำกับขึ้นนำโดยเหตุผลทางเศรษฐกิจด้วย (economic rationality) สมิธจึงเชื่อว่าการกระทำที่มุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของมนุษย์จะนำพาสังคมไปสู่ดุลยภาพ (equilibrium) เนื่องจากการที่ปัจเจกบุคคลกระทำตามความต้องการที่ถูกชักนำด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ มีผลให้ประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจของสังคมเพิ่มพูนความเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพเป็นผลมาจากการแบ่งงานกันทำตามความถนัดของปัจเจกบุคคล (specialization of labors) สมิธจึงเชื่อว่ายิ่งสังคมมีการแบ่งงานกันทำในระดับที่ละเอียดและซับซ้อนมากขึ้นเท่าใด สังคมมีแนวโน้มเข้าถึงประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรในระดับสูงขึ้นเท่านั้น (Heilbroner, 1999; Polanyi, 2001)

ดังนั้น ในความเห็นของสมิธ ระบบเศรษฐกิจจะทำงานได้ดีที่สุดภายใต้เงื่อนไขที่ปราศจากการแทรกแซงของรัฐบาลซึ่งอาจไปขัดขวางกระบวนการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจอันเป็นธรรมชาติขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ระบบเศรษฐกิจควรดำเนินภายใต้ระบบตลาดที่สามารถปรับตัวได้เองผ่านกลไกราคา (self-regulating market) ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติทางเศรษฐกิจของมนุษย์ เพื่อให้การกระทำของปัจเจกบุคคลสามารถนำสังคมไปสู่สภาวะทางเศรษฐกิจที่พึงปรารถนาได้ (Heilbroner, 1999)

ในขณะที่เดวิด ริคาร์โด ได้ทำการเสนอทฤษฎีทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ คือทฤษฎี “ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage)” ที่ประกาศว่าการค้าเสรีระหว่างประเทศจะทำให้สวัสดิการของพลเมืองในประเทศที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากการแบ่งงานกันทำในระดับนานาชาติที่แต่ละประเทศได้ผลิตสินค้าตามความถนัดของตนเอง ซึ่งความถนัดสามารถวัดได้จากต้นทุนเปรียบเทียบของการผลิตสินค้าแต่ละประเภท และในท้ายที่สุดประเทศจะทำการส่งออกสินค้าที่ตนเองมี

ความถนัดในการผลิต (มีต้นทุนการผลิตต่ำ) และนำเข้าสินค้าที่มีความถนัดในการผลิตน้อย (ต้นทุนการผลิตสูง) การกระทำดังกล่าวมีผลทำให้ระบบเศรษฐกิจเข้าถึงการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ดังเห็นได้จากประชาชนในแต่ละประเทศสามารถเข้าถึงการบริโภคสินค้าชนิดต่างๆ ได้มากขึ้น เนื่องจากราคาสินค้าที่ถูกลง (Krugman and Obstfeld, 2003)

ดังนั้น รัฐบาลจึงไม่ควรกีดกันกิจกรรมการค้าระหว่างประเทศ ผ่านทางการใช้อำนาจรัฐเข้าไปควบคุมกิจกรรมดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการใช้เครื่องมือทางภาษีศุลกากร การควบคุมการนำเข้าและส่งออก หรือการควบคุมปริมาณสินค้าส่งออกหรือนำเข้า (Steger and Roy, 2010) หรืออีกนัยหนึ่ง การขยายตัวของตลาดเสรีหรือการลดการควบคุมกิจกรรมการค้าระหว่างประเทศโดยรัฐมีผลทำให้สวัสดิการของประชาชนเพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากการแบ่งงานกันทำในระดับนานาชาติ ที่มีผลทำให้การจัดสรรทรัพยากรของระบบเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นักคิดสำนักเสรีนิยมคลาสสิกยังยืนยันร่วมกันว่า รัฐควรมีขนาดและขอบเขตของการใช้อำนาจรัฐให้เล็กที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (minimal state) (Bobbio, 1990) โดยหน้าที่อันพึงปรารถนาของรัฐควรมีเพียงแค่การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย (law and order) ของสังคม และปกป้องกรรมสิทธิ์เอกชน (private property rights) เพราะถ้ารัฐบาลมีอำนาจและบทบาทมากเกินไปอาจทำให้สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติของมนุษย์ถูกละเมิด (Steger and Roy, 2010)

จากเนื้อหาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าใจความสำคัญของแนวคิดเสรีนิยมคลาสสิก คือการลดอำนาจและบทบาทของรัฐในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกิจการของเอกชน และในขณะเดียวกันพยายามทำให้เอกชนจัดการกับเรื่องราวในชีวิตของตนเองมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิตมนุษย์ เนื่องจากการเข้าไปแทรกแซงที่มากเกินไปของรัฐนอกจากจะเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์แล้วยังทำให้ไปขัดขวางมนุษย์จากการเข้าถึงสังคมที่พึงปรารถนาด้วย อันเป็นผล

จากความต้อยประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรและการขัดแย้งต่อ
ธรรมชาติทางเศรษฐกิจของมนุษย์

ในทางประวัติศาสตร์แล้ว แนวคิดการจัดระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบ
เสรีนิยมคลาสสิกได้กลายเป็นรากฐานที่สำคัญของระบบเครือข่ายการค้า
ของจักรวรรดิอังกฤษ (British Empire)⁴ ในช่วงศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษ
ที่ 20 ดังที่นักประวัติศาสตร์อย่าง ไนล เฟอ์กูสัน (Niall Ferguson) ได้ตั้ง
ข้อสังเกตว่าจักรวรรดิอังกฤษมักนำหลักการว่าด้วยการค้าเสรี รัฐที่ถูกจำกัด
บทบาท (limited night watchmen) วิธีการจัดการกรรมสิทธิ์เอกชนแบบทุนนิยม
ไปเผยแพร่ในดินแดนที่อยู่ภายใต้อาณัติการปกครองหรือดินแดนที่จักรวรรดินี้
มีปฏิสัมพันธ์ด้วย (Ferguson, 2002) และนักประวัติศาสตร์สังคมอย่าง เอริก
ฮอบสบอว์ม (Eric Hobsbawm) ได้เสนอว่าโลกาภิวัตน์ในช่วงเวลาศตวรรษ
ที่ 19 ถูกทำให้ขยายตัวโดยจักรวรรดิอังกฤษผ่านทางนโยบายการผนวก
ส่วนต่างๆ ของโลกเข้ามาสู่เครือข่ายทางการค้าเสรี ผ่านทางนโยบายการ
ผลักดันการยกเลิกข้อกีดกันทางการค้า (Hobsbawm, 2007)

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของนโยบายข้างต้น คือการผนวกสยามเข้ามาเป็น
ส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลกในช่วงศตวรรษที่ 19 ผ่านทางสนธิสัญญา
เบาว์ริง งานของไชยันต์ รัชชกุล (Chaiyan Rajchagool) ได้ชี้ให้เห็นว่า
การเซ็นสนธิสัญญาเบาว์ริงมีผลทำให้รัฐสยามลดการควบคุมแทรกแซงโดย
เฉพาะการยกเลิกอำนาจในการควบคุมการนำเข้าและส่งออกสินค้าของ
พระคลังสินค้า ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางการตั้งภาษีหรือจำกัดปริมาณสินค้า
นอกเหนือไปจากการลดอำนาจในการแทรกแซงกิจกรรมการค้าระหว่าง
ประเทศ สนธิสัญญาเบาว์ริงยังทำให้รัฐสยามปรับเอาระบบกรรมสิทธิ์เอกชน
มาใช้โดยระบบดังกล่าวถูกประยุกต์ใช้กับกฎหมายว่าด้วยการถือครองที่ดิน

⁴ถึงแม้ว่าจะมีนักคิดหลายท่าน เช่น Chang (2007) เสนอทัศนะว่าการมองว่าอังกฤษเป็นผู้
ปกป้องและปฏิบัติตามแนวคิดเสรีนิยมเป็นความเข้าใจผิดทางประวัติศาสตร์หรืออาจไม่ใช่
ความเข้าใจที่ถูกต้องซะทีเดียว เนื่องจากอังกฤษใช้นโยบายแบบเสรีนิยม โดยเฉพาะ
นโยบายการค้าระหว่างประเทศอย่างเลือกปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้ไม่ใช่สาระสำคัญ
ของบทความชิ้นนี้ จึงไม่ขอทำการกล่าวถึงมากนัก

ที่อนุญาตให้ผู้มีสิทธิในที่ดินตนเองไม่จำเป็นต้องเป็นเพาะปลูกในที่ดินแห่งนั้น ต่างกับกฎหมายที่ดินก่อนหน้านี้ที่กำหนดว่าผู้ที่มีสิทธิในที่ดินคือผู้ที่ทำการเพาะปลูกในที่ดินแห่งนั้น ที่ดินจึงมีสถานะกลายเป็นสินค้า (commodity) ที่สามารถซื้อขายในตลาดได้ การดำรงอยู่ของระบบกรรมสิทธิ์เอกชนในที่ดิน อาจเห็นได้เพิ่มจากการเก็บค่าเช่าที่ดินที่เป็นตัวเงินของเจ้าที่ดิน ไชยันต์ ยังได้เสนอเพิ่มเติมว่าการเปลี่ยนแปลงในระบบกรรมสิทธิ์ที่ดิน ส่วนหนึ่งแล้ว เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของสยามจากระบบเกษตรกรรม แบบยังชีพพอเลี้ยงตนเอง ไปเป็นระบบการเกษตรกรรมแบบปลูกพืชพาณิชย์ (cash crops) โดยเฉพาะการทำนาข้าว การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจเป็น ผลมาจากการที่รัฐสยามได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการค้าของ จักรวรรดิอังกฤษ สยามจึงได้มีหน้าที่เป็นผู้ผลิตข้าวให้แก่อาณานิคมของ อังกฤษ (Chaiyan, 1994)

ยิ่งไปกว่านั้น จักรวรรดิอังกฤษยังเป็นผู้นำของสร้างระบบมาตรฐาน การวัดอัตราการแลกเปลี่ยนของเงินตราสกุลต่างๆ ที่ถูกเรียกว่า “มาตรฐาน ทองคำ (Gold Standard)” ที่มูลค่าเงินสกุลต่างๆ ถูกอ้างอิงอยู่กับปริมาณ ทองคำ เพื่อให้แต่ละประเทศสามารถทำการค้าขายระหว่างประเทศได้อย่าง สะดวกขึ้น เพราะสามารถใช้ทองคำ (หรือกระดาษที่อ้างอิงถึงปริมาณทองคำ) เป็นสื่อกลางในการค้าขายระหว่างประเทศได้ หรือใช้ทองคำเป็นหน่วยใน การเปรียบเทียบ เช่น พ่อค้าชาวอังกฤษที่ต้องการนำเข้าสินค้าจากประเทศ ฝรั่งเศส สามารถนำเงินปอนด์ไปแลกเปลี่ยนทองคำที่ธนาคารกลางอังกฤษ แล้วนำ ทองคำไปแลกเปลี่ยนเงินฟรังก์ที่ธนาคารกลางของฝรั่งเศส เพื่อนำเงินฟรังก์ ไปนำเข้าสินค้า (Polanyi, 2001; Eichengreen, 1996) จากการที่ระบบมาตร ทองคำได้สร้างตัวเปรียบเทียบมูลค่าของเงินแต่ละสกุลแล้ว มีผลทำให้ความ ซับซ้อนของการแปลงค่าเงินตราต่างประเทศลดลง ทำให้การค้าขายระหว่าง ประเทศมีความสะดวกมากขึ้น (Hobsbawm, 1975)

นอกจากการอำนวยความสะดวกในการค้าขายระหว่างประเทศ ระบบมาตรฐานทองคำยังมีส่วนช่วยในการเคลื่อนย้ายเงินทุนข้ามประเทศ

อีกด้วย (Rodrik, 2011) กล่าวโดยสรุปแล้ว ระบบมาตรฐานทองคำเอื้อต่อการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเนื่องจากระบบดังกล่าวลดความซับซ้อนของการเทียบเคียงมูลค่าของเงินสกุลที่ต่างกันอันเป็นผลมาจากการมีมาตรฐานกลางในการเปรียบเทียบ ทำให้เอกชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้อย่างคล่องตัวขึ้น เพราะการชำระเงินตราต่างสกุลในการซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างประเทศทำได้สะดวกขึ้น และการเคลื่อนย้ายเงินข้ามประเทศทำได้ง่ายขึ้น

การขยายตัวของโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 19 อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากการจัดวางเครือข่ายการค้าของจักรวรรดิอังกฤษที่วางอยู่บนฐานคิดแบบเสรีนิยมที่เน้นบทบาทของเอกชนและจำกัดบทบาทของรัฐในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ และการสร้างระบบมาตรฐานทองคำที่ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นไปอย่างไหลลื่นและเรียบง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของโลกาภิวัตน์ไม่ได้เป็นผลจากการจัดการทางสังคมแต่เพียงประการเดียว การขยายตัวของโลกาภิวัตน์ยังถูกเร่งเร้าขึ้นจากการขยายตัวของโครงสร้างขั้นพื้นฐานสำหรับการเคลื่อนย้ายทรัพยากรทางเศรษฐกิจ เช่นการแพร่กระจายของเรือเดินสมุทรและรางรถไฟไปยังพื้นที่ห่างไกล รวมไปถึงการขุดคลองซูเอซ (Suez Canal) ใน ค.ศ.1969 ที่ทำให้การเดินทางระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออกสะดวกขึ้น และการพัฒนาของเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะการเกิดขึ้นและขยายตัวของโทรเลขและเครือข่ายเคเบิลใต้น้ำ ทำให้การติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างพื้นที่ต่างๆ ของโลกทำได้สะดวกขึ้น (Hobsbawm, 1975)⁵

จากข้อมูลเชิงประจักษ์ การครอบครองรางรถไฟ เรือเดินสมุทร และบริการโทรเลข ส่วนใหญ่แล้วอยู่ในการครอบครองของบริษัทเอกชน เอกชน

⁵Hobsbawm (1975) ยังได้กล่าวในบท Unified World ในหนังสือ The Age of Capital ว่า การขยายตัวของ รางรถไฟ เรือเดินสมุทร และโทรเลข ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “ประวัติศาสตร์โลก (World History) ขึ้นมาเป็นครั้งแรก เนื่องจากแทบทุกพื้นที่ของ “โลก” ได้ถูกเชื่อมโยงเข้าหากันผ่านเทคโนโลยีข้างต้น

เป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของโลกในช่วงเวลานั้น ซึ่งอาจสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของแนวคิดเสรีนิยมคลาสสิกที่เป็นแนวคิดที่ครอบงำการจัดการทางเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้น (Hobsbawm, 1975)

การเสื่อมถอยของแนวคิดเสรีนิยมคลาสสิก

และแนวคิดเคนส์เซียน

แนวคิดเสรีนิยมคลาสสิกก็เสื่อมลงไปพร้อมกับการเกิดขึ้นของภาวะความตกต่ำครั้งยิ่งใหญ่ (Great Depression) เพราะเหตุการณ์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่ากลไกตลาดไม่สามารถปรับระบบเศรษฐกิจให้เข้าสู่ดุลยภาพได้เสมอไป โดยแนวคิดการจัดการทางเศรษฐกิจที่กลายเป็นแนวคิดกระแสหลักในโลกตะวันตกที่มาแทนที่แนวคิดเสรีนิยมคลาสสิก คือแนวคิดเคนส์เซียน (Keynesian) อันถูกก่อรูปขึ้นมาจากแนวคิดของ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) ที่เพิ่มบทบาทของรัฐในการเข้าไปแทรกแซงในระบบเศรษฐกิจผ่านการเข้าไปจัดการควบคุมอุปสงค์มวลรวม (aggregate demand) ผ่านทางการใช้จ่ายภาครัฐหรือเก็บภาษีประเภทต่างๆ เช่น เพิ่มค่าใช้จ่ายภาครัฐหรือลดการเก็บภาษีในยามที่เศรษฐกิจเผชิญกับภาวะฝืดเคือง หรือการเก็บอัตราภาษีในอัตราแบบก้าวหน้า เพื่อนำรายได้จากภาษีเหล่านั้นไปขยายขนาดของสวัสดิการขั้นพื้นฐานในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา ภาคบังคับ ระบบประกันสุขภาพ หรือระบบประกันการว่างงาน รวมไปถึงการควบคุมกระแสการไหลของเงินทุนระหว่างประเทศ และการวางแผนจัดการระบบเศรษฐกิจส่วนกลางจากคณะผู้เชี่ยวชาญของรัฐบาล (Harvey, 2005; Skidelski, 2011; Steger and Roy, 2010) การก้าวขึ้นมาของแนวคิดแบบเคนส์เซียนได้ดำเนินไปพร้อมกับระบบอุตสาหกรรมแบบฟอร์ด (Fordism) ที่เน้นการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพที่คล้ายคลึงกันปริมาณมาก (mass production) เพื่อเน้นขายตลาดที่มีผู้บริโภคจำนวนมาก (mass consumption) (Steger and Roy, 2010)

แนวคิดของเคนส์มีส่วนสำคัญในการจัดตั้งสถาบันที่ทำหน้าที่ควบคุม

กิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในยุคสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างธนาคารโลก (The World Bank) ที่มีวัตถุประสงค์ในการให้เงินช่วยเหลือระยะยาวในการฟื้นฟูแก่ประเทศในทวีปยุโรปที่ได้รับความเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และจัดสรรเงินทุนระยะยาวสำหรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจแก่ประเทศที่ยากจน และองค์การการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund - IMF) ที่มีหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อให้กลุ่มประเทศสมาชิกสามารถลดความผันผวนทางเศรษฐกิจจากการพยายามรักษาเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยน รวมไปถึงข้อตกลงทั่วไปทางภาษีศุลกากรและการค้า (The General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการค้าระหว่างประเทศที่ซบเซาลงไปในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 ผ่านทางการจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีแบบพหุภาคี ซึ่งในภายหลังข้อตกลงดังกล่าวได้กลายเป็นรากฐานขององค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization-WTO) การจัดตั้งสถาบันข้างต้นเป็นผลมาจากการประชุมหารือเพื่อสร้างระเบียบทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เบรตตัน วูดส์ (Bretton Woods) ใน ค.ศ. 1944 ฉะนั้นแล้วสถาบันทั้งสามประการจึงถูกเรียกอย่างไม่เป็นทางการว่า สถาบันเบรตตันวูดส์ (Bretton Woods Institutions) (Stiglitz, 2002; Harvey, 2005; Steger and Roy, 2010)

สถาบันเบรตตันวูดส์ โดยเฉพาะธนาคารโลกได้กลายเป็นตัวละครสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดเคนส์เซียนไปยังประเทศที่อยู่นอกเหนือทวีปยุโรป โดยแนวคิดเคนส์เซียนได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎี “การนำพาไปสู่ภาวะสมัยใหม่ (Modernization)” ที่มุ่งเน้นไปที่บทบาทของรัฐในการผลักดันกระบวนการพัฒนาผ่านทาง การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจระบบดั้งเดิม (เกษตรกรรม) ไปเป็นแบบระบบเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่ (อุตสาหกรรม) หรือรัฐต้องเป็นผู้ผลักดันกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรม (industrialization) ที่เชื่อกันว่าสามารถเพิ่มการดูดซับแรงงานส่วนเกินในภาคชนบท เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของสังคม รวมไปถึงการสร้างสังคมที่มีการบริโภค

ขนาดใหญ่ ดังนั้น ข้อเสนอทางนโยบายคือการให้บทบาทรัฐในการส่งเสริมอุตสาหกรรมบางประเภทให้มีขนาดใหญ่ที่สามารถเชื่อมโยงภาคส่วนการผลิตต่างๆ เข้าไปด้วยกัน เพื่อให้อุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพิ่มผลิตภาพกำลังการผลิตและการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากภาคเอกชนในประเทศเหล่านั้นยังไม่มีคามเข้มแข็งเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเทคโนโลยีในการผลิต หรือการถือครองทรัพย์สินที่สำคัญเช่น เงินตราต่างประเทศ หรือสินค้านำเข้า (Chari and Corbridge, 2008)

จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นได้ว่าจุดร่วมประการหนึ่งระหว่างแนวคิดเคนส์เซียนและทฤษฎีการนำเข้าไปสู่ภาวะสมัยใหม่คือการทำให้ความชอบธรรมแก่รัฐในการเข้าไปจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจภายในประเทศ (Leeson, 1998) การจัดสรรทรัพยากรอาจปรากฏออกมาในรูปของการสร้างสาธารณูปโภค การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ภาคอุตสาหกรรม หรือแม้แต่การกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ ในทางประวัติศาสตร์ จึงมีการรับรู้กันว่า ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึง ค.ศ.1980 เป็นยุคที่แนวคิดที่เห็นว่าการแทรกแซงของรัฐและการวางแผนจากส่วนกลางในการจัดสรรทรัพยากรจำเป็นต่อการนำเข้าสินค้าออกจากความล้มเหลวไปสู่ภาวะสมัยใหม่หรือการพัฒนา (Hobsbawm, 1994)

แต่รัฐไม่ได้มีหน้าที่เพียงแค่ส่งเสริมการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมผ่านทางนโยบายการจัดสรรทางเศรษฐกิจภายในประเทศเท่านั้น รัฐยังต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรเศรษฐกิจระหว่างประเทศผ่านทาง การตั้งกำแพงภาษีสินค้านำเข้าหรือมาตรการกีดกันทางการค้าในรูปแบบต่างๆ เนื่องจากอุตสาหกรรมภายในประเทศกำลังพัฒนายังไม่มีประสิทธิภาพในระดับที่เพียงพอที่จะแข่งขันกับผู้ประกอบการจากประเทศอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมในประเทศกำลังพัฒนาจึงจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองให้รอดพ้นจากการแข่งขันจากผู้ประกอบการต่างชาติที่มีความสามารถในการผลิตที่สูงกว่า เพื่อให้อุตสาหกรรมเหล่านั้นสามารถอยู่รอดปลอดภัยจนสามารถกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบนี้มักถูกเรียกในอีกชื่อหนึ่งว่ายุทธศาสตร์การผลิตเพื่อ

ทดแทนการนำเข้า (Import-Substitution) เพราะโดยทั่วไปแล้ว ประเทศกำลังพัฒนามักจะต้องนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมจากประเทศที่พัฒนาแล้ว (Stiglitz, 2002; Chang, 2007; Rodrik, 2007)

นอกเหนือไปจากการควบคุมการเคลื่อนย้ายของสินค้านี้ระหว่างประเทศ ผ่านทางการตั้งกำแพงภาษีหรือข้อกีดกันทางปริมาณการส่งออกและนำเข้าสินค้า แนวคิดเคนส์เซียนยังสนับสนุนการควบคุมการไหลเวียนของเงินทุนระหว่างประเทศด้วย (international capital mobility) เนื่องด้วยสาเหตุสองประการ สาเหตุประการแรกแนวคิดเคนส์เซียนเห็นว่าการเคลื่อนย้ายเงินทุนข้ามพรมแดนอย่างเสรีเป็นสาเหตุสำคัญของความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจที่ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ (fixed exchange rate) เนื่องจากการไหลเข้าออกของเงินทุนที่รวดเร็ว ทำให้รัฐบาลลดความสามารถในการรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน ส่วนเหตุผลอีกประการคือการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีทำให้รัฐบาลลดความสามารถในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจผ่านการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ ปัญหาดังกล่าวมักเห็นได้ชัดในประเทศที่ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ โดยในเงื่อนไขของการเคลื่อนย้ายเงินทุนเสรี รัฐบาลของประเทศดังกล่าวไม่มีทางเลือกนอกจากการใช้นโยบายการเงินการคลังแบบรัดเข็มขัดพร้อมไปกับการตั้งดอกเบี้ยในระดับที่สูง เพื่อดึงดูดเงินทุนให้ไหลเข้าประเทศ ในทางกลับกันถ้ารัฐบาลลดอัตราดอกเบี้ยให้ต่ำลง เงินทุนก็มีแนวโน้มที่จะไหลออกนอกประเทศ เงินที่ไหลออกนอกประเทศมีผลทำให้อัตราแลกเปลี่ยนยากที่จะคงตัวอยู่ได้ ณ ระดับใดระดับหนึ่ง (Rodrik, 2011) การเคลื่อนย้ายเงินทุนของประเทศจึงเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการควบคุมภายใต้ระเบียบเศรษฐกิจโลกที่วางอยู่บนการจัดการโดยสถาบันเบรตตันวูดส์ เพราะระเบียบเศรษฐกิจดังกล่าวกำหนดให้แต่ละประเทศใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ (pegged but adjustable) โดยอัตราแลกเปลี่ยนถูกนำไปเปรียบเทียบกับเงินดอลลาร์ ในขณะที่เงินดอลลาร์ได้ถูกนำไปเปรียบ

เทียบกับทองคำ⁶ (Eichengreen, 1996)

ในระบียบทางเศรษฐกิจโลกแบบเบรตตันวูดส์ที่วางอยู่บนพื้นฐานทางทฤษฎีแบบเคนส์เซียน ไม่ได้ทำการส่งเสริมโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่วางอยู่บนการเคลื่อนย้ายทรัพยากรทางเศรษฐกิจข้ามพรมแดนของประชาชาติ เพราะระบียบทางเศรษฐกิจดังกล่าวมักใช้กลไกการจัดการภาครัฐในการควบคุมดูแลการเคลื่อนย้ายทรัพยากรข้ามพรมแดนของภาคเอกชน ซึ่งรูปแบบการจัดการระบียบทางเศรษฐกิจข้างต้นไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกใจนัก เนื่องจากแนวคิดเคนส์เซียนเชื่อว่าในบางสถานการณ์ พฤติกรรมของภาคเอกชนเป็นที่มาของความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ดังนั้นแล้ว ในบางครั้งรัฐจำเป็นต้องเข้าไปแทรกแซงการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างเสถียรภาพให้เกิดขึ้นแก่ระบบเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม แนวคิดเคนส์เซียนเชื่อว่าหลังจากที่ระบบเศรษฐกิจกลับเข้าสู่สภาวะที่มีเสถียรภาพแล้ว ภาครัฐก็ควรปล่อยให้เอกชนดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเป็นปกติ (Heilbroner, 1999)

เหตุผลหลักที่แนวคิดเคนส์เซียนเชื่อว่าการปล่อยให้ภาคเอกชนดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเป็นอิสระจากการดูแลและชี้นำจากภาครัฐอาจนำพาระบบเศรษฐกิจหรือสังคมไปสู่ความไร้เสถียรภาพ เพราะแนวคิดเคนส์เซียนเชื่อว่าการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเอกชนถูกขับเคลื่อนด้วย “สัญชาติญาณสัตว์ (animal spirits) ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ ไม่ใช่ด้วยความเป็นเหตุผลเป็นผลทางเศรษฐกิจอันสามารถคาดเดาล่วงหน้าได้ตามที่แนวคิดเสรีนิยมคลาสสิกยึดถือ รวมไปถึงการมีวิสัยทัศน์ที่สั้น (less clear-sighted) ของภาคเอกชน ทำให้การตัดสินใจบางอย่างไม่เกิดขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาข้างต้น ภาครัฐซึ่งต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการคาดการณ์สภาพเศรษฐกิจ จึงต้องเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางประการแทน (Cate, 1983)

⁶ กลไกการทำงานของระบียบอัตราแลกเปลี่ยนแบบเบรตตันวูดส์สามารถอ่านได้เพิ่มเติมจากหนังสือ *Globalizing Capital* ของ Berry Eichengreen

หรืออีกนัยหนึ่ง ปัจเจกบุคคลตัดสินใจทางเศรษฐกิจบนฐานของความรู้สึกมากกว่าการใช้วิธีทางคณิตศาสตร์ในการคำนวณผลได้ผลเสีย (Davis, 1992) กล่าวอย่างสรุปได้ว่า แนวคิดเคนส์เซียนเชื่อว่าในบางครั้ง ภาครัฐจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงในระบบเศรษฐกิจเพื่อควบคุมซึ่งนำพฤติกรรมของภาคเอกชนที่อาจตัดสินใจกระทำสิ่งไร้เหตุผล โดยภาครัฐสามารถแทรกแซงระบบเศรษฐกิจผ่านทาง การควบคุมอุปสงค์มวลรวม (aggregate demand) ผ่านทางการใช้จ่ายภาครัฐ การเก็บภาษี การปรับระดับอัตราดอกเบี้ย รวมไปถึงการเพิ่มปริมาณเงินภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม แนวคิดเคนส์เซียนได้มาถึงจุดสิ้นสุดของการเป็นแนวคิดกระแสหลักในการจัดการระบบเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษ 1970 การสิ้นสุดของความเป็นกระแสหลักเป็นผลมาจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่มีสาเหตุสืบเนื่องจากการเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วของราคาน้ำมัน (oil shocks) ทั้งสองครั้ง (ค.ศ. 1973 และ 1979)⁷ เนื่องจากการสูงขึ้นของราคาน้ำมันมีผลทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจที่เรียกว่า “ปัญหาฝืดเฟ้อ (stagflation)” ที่ระบบเศรษฐกิจเผชิญทั้งปัญหาการเพิ่มขึ้นของการว่างงานและอัตราเงินเฟ้อในเวลาเดียวกัน⁸ ทำให้แนวคิดเคนส์เซียนที่เน้นบทบาทของรัฐในการเข้าไปควบคุมอุปสงค์มวลรวม ไม่สามารถบรรเทาปัญหาดังกล่าวได้ผล เพราะการจัดการผ่านอุปสงค์มวลรวมทำให้การแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อและการว่างงานเป็นเรื่องที่ต้องแลกเปลี่ยนกัน (trade-off) กล่าวคือถ้ารัฐบาลกระตุ้นการใช้จ่ายเพื่อลดปัญหาการว่างงาน การจ้างงานที่เพิ่มขึ้นมีผลทำให้อัตราเงินเฟ้อสูงขึ้น และ

⁷ วิกฤติการณ์น้ำมันครั้งแรกเกิดขึ้นใน ค.ศ. 1973 อันเป็นผลจากการตัดสินใจขึ้นราคาน้ำมันของกลุ่มผู้ค้าน้ำมันโลก (Organization of Petroleum Exporting Countries - OPEC) ส่วนวิกฤติการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 ใน ค.ศ. 1979 เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในอิหร่าน ที่เปลี่ยนระบบการปกครองจากราชวงศ์ซาห์ (Shah) ซึ่งมีนโยบายสนับสนุนสหรัฐอเมริกา ไปเป็นการปกครองโดยอิหม่าม อตาโตะละห์ โคไมเน่ (Ayatollah Khomeini) ที่ดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อต้านสหรัฐอเมริกา

⁸ ภาวะเงินเฟ้อ คือภาวะที่อำนาจการซื้อ (purchasing power) ของเงินลดลง หรือกล่าวให้เจาะจงยิ่งขึ้น ถ้าภาวะเงินเฟ้อมีระดับที่สูงขึ้น เงินในมูลค่าเท่าเดิมสามารถเปลี่ยนเป็นสินค้าหรือบริการได้ในปริมาณที่ลดลง

ถ้ารัฐบาลลดปัญหาเงินเฟ้อด้วยการลดการใช้จ่ายภาครัฐหรือเพิ่มการเก็บภาษีจากเอกชน จะมีผลทำให้การจ้างงานลดลง จากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจข้างต้น ความศรัทธาในแนวคิดเคนส์เขียนทั้งในและนอกวงการวิชาการจึงเสื่อมถอยไป เนื่องจากแนวคิดข้างต้นไม่สามารถในการรับมือกับปัญหาฟีดแบ็ก (Harvey, 2005; Steger and Roy, 2010)

ในท้ายที่สุดการที่แนวคิดเคนส์เขียนไม่สามารถเสนอทางออกให้แก่ปัญหาทางเศรษฐกิจในทศวรรษนี้ ได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกลับมาของแนวคิดเสรีนิยมแบบคลาสสิกในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “เสรีนิยมใหม่ (Neoliberal)” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนักเศรษฐศาสตร์ทั้งจากสายการเงินนิยม (Monetarism)⁹ อย่างมิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) จากสายการคาดการณ์อย่างมีเหตุผล (rational expectation)¹⁰ อย่างโรเบิร์ต ลูคัส (Robert Lucas) (Harvey, 2005) ซึ่งทั้งสองล้วนเชื่อว่าไม่มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างภาวะเงินเฟ้อและการว่างงาน (Froyen, 2005) รวมทั้งจากการวิจารณ์

⁹สำนักคิดการเงินนิยม คือสำนักคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่เชื่อว่าเงิน (money) นอกจากจะมีฐานะเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ยังสามารถเป็นสิ่งที่ใช้สะสมมูลค่า และสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจ ฉะนั้นแล้วเงินจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจที่มักสามารถรับรู้ได้จากความเปลี่ยนแปลงในระดับราคา ดังนั้นแล้วรัฐบาลจึงควรควบคุมปริมาณเงินให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างมีเสถียรภาพ (อ่านเพิ่มเติมได้จาก Froyen, 2005)

¹⁰แนวคิดแบบการคาดการณ์อย่างมีเหตุผล คือแนวคิดที่เชื่อว่าเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับคาดการณ์ของปัจเจกชนในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากการกระทำของปัจเจกชนขึ้นอยู่กับคาดการณ์ของพวกเขา แต่ปัจเจกก็ทำการคาดการณ์ภายใต้ข้อมูลข่าวสารที่พวกเขาได้รับรู้เท่านั้น (available information) และปัจเจกชนใช้ข้อมูลข่าวสารที่พวกเขาได้รับรู้อย่างจำกัดในการคาดการณ์การกระทำของปัจเจกชนผู้อื่นด้วย แต่เมื่อไรที่รัฐบาลเข้าไปแทรกแซงในระบบเศรษฐกิจ การคาดการณ์ของปัจเจกชนมีแนวโน้มที่จะผิดเพี้ยนไป เนื่องจากประชาชนไม่สามารถรู้ได้ว่ารัฐบาลจะเข้ามาแทรกแซงเมื่อไร และรัฐบาลแทรกแซงโดยการใช้นโยบายรูปแบบไหน นักคิดในสายนี้จึงเรียกการแทรกแซงจากรัฐว่า “เหตุการณ์ที่ไม่สามารถคาดเดาล่วงหน้าได้ (unanticipated shocks)” ในท้ายที่สุด การคาดการณ์ของปัจเจกชนที่ผิดเพี้ยนไปนั้นเป็นผลจากการเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่สามารถคาดเดาได้ การคาดการณ์ที่ผิดเพี้ยนมีผลทำให้เสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจไม่สามารถถูกทำให้เกิดขึ้นได้ ฉะนั้นแล้วข้อเสนอของนโยบายของแนวคิดนี้ คือการจำกัดการแทรกแซงระบบเศรษฐกิจของรัฐ เพื่อสร้างเงื่อนไขที่เอื้อให้การคาดการณ์ของปัจเจกชนมีความถูกต้องเที่ยงตรงที่สุด (อ่านเพิ่มเติมได้จาก Froyen, 2005)

จากเศรษฐศาสตร์สายทางเลือกสาธารณะ (Public Choice)¹¹ อย่างเจมส์ บุกานัน (James Buchanan) เป็นต้น (Harvey, 2005) โดยจัดรวมทางความคิดและนโยบายของนักเศรษฐศาสตร์ข้างต้นคือ การลดระดับการแทรกแซงของรัฐให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ เพราะการเข้ามาแทรกแซงของรัฐจะทำให้ประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรเศรษฐกิจของกลไกตลาดถูกลดทอนลงไป มีผลให้สวัสดิการของสังคมลดลง เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น การแทรกแซงของรัฐทำให้การคาดการณ์อย่างมีเหตุผลมีผลคาดเคลื่อนไปมีผลทำให้ระบบเศรษฐกิจขาดซึ่งเสถียรภาพ หรือการแทรกแซงของรัฐอาจนำไปสู่การคอร์รัปชันหรือการจัดสรรทรัพยากรที่ลดประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจโดยรวม เช่นการปกป้องภาคอุตสาหกรรมที่ไร้ความสามารถในการแข่งขัน เป็นต้น

การผงาดของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ และต้นธารความคิดของแนวคิดเสรีนิยมใหม่

ถึงแม้ว่าการสถาปนาความเป็นแนวคิดกระแสหลักของแนวคิดเสรีนิยมใหม่จะเป็นผลสืบเนื่องประการจากการไม่สามารถแก้ปัญหามภาวะฝืดเฟื้อของแนวคิดเคนส์เซียนและการวิพากษ์แนวคิดเคนส์เซียน ของนักวิชาการหลายท่าน แต่ในการรับรู้โดยทั่วไป นักคิดสองท่านที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีอิทธิพลทางความคิดในการก่อตั้งแนวคิดเสรีนิยมมีอยู่ด้วยกันสองท่าน คือ เฟรเดริก ออกัสต์ ฟอน ฮาเยค (Frederick August Von Hayek) ซึ่งเป็นผู้สืบทอดแห่งสำนักเศรษฐศาสตร์แห่งเวียนนา (Vienna School) อันเป็นสำนักที่ Karl Polanyi (2001) บอกว่าเป็นเสาหลักของแนวคิดเสรีนิยม

¹¹ สำนักคิดการคลังสาธารณะ คือสำนักคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่เชื่อว่ารัฐไม่ได้เป็นเพียงแค่นกกลางหรือผู้รักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อยของสังคมเท่านั้น แต่รัฐยังเป็นตัวละครที่แสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนตัว (private interests) ฉะนั้น แล้วยนโยบายหรือกฎหมายที่ออกโดยรัฐบาลอาจไม่สะท้อนผลประโยชน์สาธารณะก็ได้ (Farber and Frickey, 1991) ดังนั้นแล้ว การแทรกแซงทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจึงทำให้การจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจของสังคมไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ในทศวรรษ 1920 และ Milton Friedman ที่เป็นนักเศรษฐศาสตร์แห่งสำนักชิคาโก (Chicago School) ที่เป็นเสาหลักของเศรษฐศาสตร์ที่ให้ความสำคัญต่อเสรีภาพทางเศรษฐกิจของปัจเจกชน

Hayek (1944) ได้เสนอว่าการที่รัฐเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจทำให้เสรีภาพของประชาชนถูกจำกัด เนื่องจากสังคมไปพึ่งพาอำนาจบีบบังคับ (coercion) จากรัฐมากขึ้น และการควบคุมทางเศรษฐกิจโดยรัฐยังทำให้พลังที่เกิดจากการกระทำอย่างเป็นไปเองโดยสมัครใจของสังคมอ่อนลง (spontaneous force) และทำให้คุณประโยชน์อันเกิดจากการดำรงอยู่ของตลาดเสรีเช่น การแข่งขัน (competition) และนวัตกรรม (innovation) การใช้ความรู้ที่ค้นพบใหม่อย่างเสรี (free use of new knowledge) รวมไปถึงการปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจอย่างสมัครใจของปัจเจกชนไม่อาจเกิดขึ้นได้

ยิ่งไปกว่านั้น Hayek ยังชี้ให้เห็นว่าการที่รัฐเข้ามามีบทบาทในการวางแผนทางเศรษฐกิจยังทำให้การจัดสรรทางเศรษฐกิจไม่ได้มีลักษณะไม่ขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งและมีความเป็นกลาง (impersonal and anonymous) อีกต่อไป เพราะการจัดสรรเศรษฐกิจจากการวางแผนของรัฐมักจะเอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลบางกลุ่ม ในขณะที่อาจกีดกันบุคคลอื่นๆ ในการเข้าถึงผลประโยชน์หรือโอกาสทางเศรษฐกิจ แต่ในระบบเศรษฐกิจแบบตลาดกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ถูกชี้นำด้วยการเปลี่ยนแปลงของกลไกราคา ส่วนขอบเขตหน้าที่ของรัฐ Hayek เสนอว่ารัฐควรมีหน้าที่ในการบัญญัติและบังคับใช้ระบบกฎหมายที่มีความเหมาะสมและเคารพในหลักการของเสรีภาพส่วนบุคคล (personal freedom) และเสรีภาพในการกระทำสัญญาต่างๆ (freedom of contract) เพื่อปกป้องเงื่อนไขที่จำเป็นของการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจ และเปิดโอกาสให้ปัจเจกชนมีปฏิสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจได้อย่างเสรี

ส่วน Friedman (2002) ได้เสนอว่าเสรีภาพของมนุษย์สามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภท อันได้แก่ เสรีภาพทางการเมือง (political freedom) ที่สามารถแสดงผ่านการปราศจากการข่มขู่บังคับจากกลไกรัฐ และเสรีภาพ

ทางเศรษฐกิจ (economic freedom) ที่แสดงผ่านการดำรงอยู่ของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีที่เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางเศรษฐกิจและการร่วมมือกันอย่างสมัครใจและ Friedman ได้กล่าวถึงความสำคัญของเสรีภาพทางเศรษฐกิจหรือการดำรงอยู่ของตลาดเสรีอย่างเพิ่มเติมว่าเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นของการบรรลุถึงเสรีภาพทางการเมือง เพราะเสรีภาพทางเศรษฐกิจจะสามารถทำให้ประชาชนสามารถแยกอำนาจทางเศรษฐกิจจากอำนาจทางการเมืองซึ่งมักถือครองโดยรัฐ ประชาชนจึงสามารถใช้อำนาจทางเศรษฐกิจที่ตนเองถือครองไปคัดง้างกับอำนาจทางการเมืองของรัฐได้

Friedman จึงได้เสนอว่าภัยอันตรายที่ใหญ่หลวงต่อเสรีภาพของมนุษย์คือการกระจุกตัวของอำนาจ (concentration of power) ไม่ว่าจะเป็นในด้านการเมืองหรือเศรษฐกิจ ดังนั้นแล้ว Friedman จึงยืนยันว่าหน้าที่หลักของรัฐบาลคือการปกป้องเสรีภาพของประชาชนผ่านการเป็นปฏิบัติตัวเป็นผู้รักษาระเบียบและกฎหมาย เป็นผู้บังคับสัญญาเอกชน (private contracts) ให้เป็นไปตามที่ตกลงไว้ รวมถึงเป็นผู้สร้างเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี อำนาจของรัฐบาลต้องถูกกระจาย (dispersed) ให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ โดยการที่รัฐบาลต้องไม่เข้าไปแทรกแซงระบบเศรษฐกิจ ปล่อยให้เอกชนดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเสรี

โดยสรุป ทั้งจากข้อเสนอทางทฤษฎีและทางนโยบายของทั้ง Hayek และ Friedman สามารถสรุปได้ว่าหลักการขั้นพื้นฐานของการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การจำกัดบทบาทของรัฐในการเข้าไปแทรกแซงหรือยุ่งเกี่ยวในปริมนผลทางเศรษฐกิจ โดยหน้าที่สำคัญของรัฐควรถูกจำกัดเพียงแค่การปกป้องระเบียบ กฎหมาย และกติกากที่เอื้อต่อเสรีภาพทางเศรษฐกิจของประชาชนและส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันระหว่างเอกชน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเสรีเป็นไปได้ อันเป็นมาจากการที่ทั้งสองท่านเชื่อว่าตลาดเสรีเป็นสถาบันทางสังคมที่มีฐานอยู่บนความร่วมมือกันอย่างสมัครใจของปัจเจกชน ไม่ใช่การใช้กำลังไปบังคับขู่เข็ญให้ปัจเจกชน

กระทำกิจกรรมต่างๆ อย่างที่กลไกรัฐเป็น ฉะนั้นแล้วการกำกับดูแลระบบเศรษฐกิจด้วยกลไกตลาดเสรี แทนที่จะเป็นการควบคุมด้วยกลไกรัฐ มีผลทำให้มนุษยชาติสามารถบรรลุเสรีภาพส่วนบุคคลได้ผ่านการได้รับซึ่งเสรีภาพทางเศรษฐกิจ

แต่กว่าที่แนวคิดเสรีนิยมใหม่จะได้รับการนำไปใช้ในการออกแบบและผลักดันนโยบายสาธารณะก็กินเวลายาวนานมาถึงปลายทศวรรษที่ 1970 หรือต้นทศวรรษที่ 1980¹² อันเป็นช่วงเวลาที่ Margaret Thatcher ได้นำพาพรรคอนุรักษนิยม (Conservatives) ชนะเลือกตั้งในสหราชอาณาจักรใน ค.ศ. 1979 และ Ronald Reagan ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ.1981 โดยทั้ง Thatcher และ Reagan ได้ผลักดันนโยบายที่มีรากฐานจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ เช่นนโยบายการเปิดเสรีการค้าเคลื่อนย้ายสินค้าและเงินทุนข้ามพรมแดนรัฐชาติ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจของรัฐให้กลายเป็นของเอกชน การใช้นโยบายเศรษฐกิจแบบรัดเข็มขัด การลดข้อกฏเกณฑ์ทางเศรษฐกิจต่างๆ เช่นการยกเลิกสหภาพการค้า (trade unions) และสหภาพแรงงาน (labor unions)¹³ รวมไปถึงการจัดการเศรษฐกิจมหภาคที่เน้นไปที่การจัดการด้านอุปทาน (supply-side economics)¹⁴

¹²ถึงแม้ว่าชิลีในช่วงการปกครองของออสโต ปิโนเชต (Augusto Pinochet) จะได้รับการจัดจําว่าเป็นรัฐชาติแห่งแรกที่ได้รับแนวคิดนโยบายเสรีนิยมใหม่ไปใช้ในการจัดการระบบเศรษฐกิจ โดยชิลีได้เริ่มใช้นโยบายที่วางอยู่บนความคิดของเสรีนิยมใหม่ใน ค.ศ. 1973 ภายใต้วความช่วยเหลือจากนักเศรษฐศาสตร์ผู้เป็นสานุศิษย์แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก (Chicago boys) (Stiglitz, ; Pollins, ; Harvey, 2005) แต่การเริ่มต้นใช้นโยบายเสรีนิยมใหม่ของชิลีแทบไม่ได้มีอิทธิพลต่อการแพร่กระจายของแนวคิดนี้ไปยังส่วนอื่นๆ ของโลกมากนัก

¹³รายละเอียดของการก้าวขึ้นมาเป็นแนวคิดกระแสหลักในของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ในสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา สามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากบทที่ 2 ของหนังสือ A Brief History of Neoliberalism ของ David Harvey ที่มีชื่อว่า The Construction of Consent

¹⁴supply-side economics คือสำนักคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่เชื่อว่าระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของสังคมจะสูงขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีการเพิ่มขึ้นของผลผลิตทางเศรษฐกิจที่แท้จริงเท่านั้น ไม่ใช่เกิดจากการกระตุ้นผ่านการใช้นโยบายการเงินและการคลังแบบขาดดุล และสำนักคิดนี้ยังเชื่อว่าอัตราภาษีที่สูงเกินไปจะทำให้ระบบเศรษฐกิจเผชิญกับภาวะชะงักงันหรือไม่สามารถเติบโตได้มากเท่าที่ควรจะเป็น เพราะอัตราภาษีที่สูงทำให้ปัจเจกชนมีแรงจูงใจในการทำงานน้อยลงและบริษัทเอกชนลงทุนในกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ (Gwartney, 2008)

ที่ต่างไปกับแนวคิดเคนส์ที่เน้นการจัดการอุปสงค์ (Harvey, 2005)

การสถาปนาอำนาจนำในการออกแบบและผลักดันนโยบายสาธารณะของลัทธิเสรีนิยมในโลกตะวันตก ได้เกิดขึ้นไปพร้อมกับความล้มเหลวของยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าในประเทศกำลังพัฒนา อันเป็นผลมาจากความล้มเหลวในการบริหารจัดการทางนโยบายของภาครัฐ (state failure) เช่นการปกป้องอุตสาหกรรมมากประเภทจากการแข่งขันจากผู้ประกอบการจากภายนอกประเทศมากเกินไป จนกระทั่งอุตสาหกรรมที่ได้รับการปกป้องไว้ซึ่งประสิทธิภาพในการผลิต จนไม่สามารถไปยกระดับผลิตภาพและการจ้างงานโดยรวมของประเทศได้ เป็นต้น (Stiglitz, 2002)

ความล้มเหลวของยุทธศาสตร์การพัฒนาที่นำโดยรัฐและการเปลี่ยนแปลงความคิดเชิงนโยบายของรัฐบาลสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาที่เป็นประเทศที่มีอิทธิพลในการวางกรอบการทำงานขององค์การโลกบาล ได้ทำให้ธนาคารโลกได้ปรับเปลี่ยนวิธีคิดของหน่วยงานวิจัยในช่วงต้นทศวรรษ 1980 โดยนักเศรษฐศาสตร์ที่เป็นกำลังสำคัญในการปรับเปลี่ยนคือแอน ครูกเกอร์ (Anne Krueger) ผู้มองเห็นว่าปัญหาในการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนาคือรัฐเข้ามาบิดเบือนการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ทำให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ (Stiglitz, 2002) ฉะนั้นแล้วนโยบายที่เคยถูกผลักดันภายใต้วิธีคิดแบบใช้รัฐนำการพัฒนา (State-Led Development) ต้องได้รับการปฏิรูป เป็นนโยบายแบบเสรีนิยมใหม่ที่เน้นบทบาทของตลาดและกลไกราคาในการจัดสรรทรัพยากรมากขึ้น

ในขณะที่วงก้นองค์กรการเงินระหว่างประเทศ ได้ปรับเปลี่ยนทิศทางนโยบายเช่นกัน จากนโยบายที่วางอยู่บนความไม่เชื่อในประสิทธิภาพของตลาด (เน้นบทบาทของรัฐในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ) มาเป็นนโยบายที่เชื่อในประสิทธิภาพของตลาด (จำกัดบทบาทของรัฐลง) (Stiglitz, 2002; Harvey, 2005)

การเปลี่ยนแปลงในวิธีคิดเชิงนโยบายขององค์กรโลกทั้งสอง เป็นหนึ่งในส่วนสำคัญของการแพร่กระจายวิธีคิดและแนวทางการปฏิบัติทางนโยบายแบบเสรีนิยมใหม่ไปยังประเทศกำลังพัฒนาทั้งในทวีปลาตินอเมริกา แอฟริกา และเอเชีย เพราะองค์กรโลกทั้งสองสามารถเกลี้ยกล่อมหรือบีบบังคับให้รัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาต้องดำเนินนโยบายการจัดการทางเศรษฐกิจตามแนวทางของเสรีนิยมใหม่ผ่านทาง การให้ความช่วยเหลือทางการเงิน (financial assistance) โดยเฉพาะเงินกู้ยืมที่มีเงื่อนไข (conditional loans) ที่มักถูกเรียกในชื่ออย่างเป็นทางการว่าเงินกู้เพื่อการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ (structural adjustment loans) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของกลุ่มประเทศที่ปรับเปลี่ยนนโยบายให้เป็นที่ไปตามแนวทางเสรีนิยมใหม่ คือประเทศในทวีปลาตินอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1980 ซึ่งรัฐบาลประเทศเหล่านั้นเผชิญกับปัญหาหนี้สาธารณะอย่างสาหัส (Stiglitz, 2005; Harvey, 2005; Chang, 2007)

ยิ่งไปกว่านั้น วิธีคิดและแนวทางการปฏิบัติทางนโยบายแบบเสรีนิยมใหม่ ยังกระจายไปสู่ประเทศกำลังพัฒนาผ่านทาง การเสนอเงื่อนไขในการเข้าถึงตลาดสินค้าของประเทศที่พัฒนาแล้ว (access to market) โดยองค์กรโลกที่มักใช้วิธีเครื่องมือข้างต้น คือองค์กรการค้าระหว่างประเทศ กรณีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ มิติของการค้าระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights-TRIPs) ที่ระบุว่าประเทศที่เข้าร่วมข้อตกลงขององค์กรการค้าระหว่างประเทศ ต้องเพิ่มระดับความเข้มข้นของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาประเภทต่าง ๆ เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายทางการค้า ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล หรือลดระดับของการปกป้องและอุดหนุนภาคเกษตรกรรมภายในประเทศ (Stiglitz, 2005; Chang, 2007; Rodrik, 2011)

การสถาปนาความเป็นแนวคิดหลักในการจัดระเบียบโลกเศรษฐกิจของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ เป็นผลมาจากความล้มเหลวในการจัดการและพัฒนา

ระบบเศรษฐกิจตามแนวคิดเคนส์เซียน ทั้งในประเทศที่ร่ำรวยและประเทศที่พัฒนาแล้ว และการที่แนวคิดเสรีนิยมใหม่เข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติขององค์กรโลก โดยเฉพาะสถาบันเบรตตันวูดส์ ที่กลายเป็นผู้ป่าวประกาศแนวคิดเสรีนิยมใหม่ในช่วงเสี้ยวสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 ทั้งที่สถาบันข้างต้นเป็นผู้เผยแพร่แนวทางการพัฒนาที่มีรากฐานบนแนวคิดเคนส์เซียนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงทศวรรษ 1980

การผงาดขึ้นมาของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ทำให้เกิดคำถามว่า แนวคิดเสรีนิยมใหม่มีจุดร่วมกับและจุดต่างจากเสรีนิยมคลาสสิกอย่างไรบ้าง สำหรับจุดร่วมระหว่างแนวคิดเสรีนิยมทั้งสองแบบคือ ดังที่ได้นำเสนอไปแล้ว แนวคิดทั้งสองต่างเชื่อในความศรัทธาในคุณประโยชน์ของตลาดเสรีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยภาคเอกชน และไม่เห็นด้วยกับการเข้ามาแทรกแซงระบบเศรษฐกิจโดยรัฐ เพราะเห็นว่าการแทรกแซงของรัฐขัดต่อธรรมชาติและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ดังนั้นแล้ว แนวคิดเสรีนิยมทั้งสองจึงยืนยันว่ารัฐที่มีขนาดเล็กคือรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

ส่วนจุดต่างระหว่างแนวคิดเสรีนิยมทั้งสองคือ แนวคิดเสรีนิยมใหม่ได้สนับสนุนบางอย่างที่แนวคิดเสรีนิยมคลาสสิกไม่ได้สนับสนุน เช่นแนวคิดเสรีนิยมใหม่สนับสนุนระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย¹⁵ อันเป็นผลมาจากความเชื่อว่ระบบการเมืองแบบข้างต้นส่งเสริมตลาดเสรี¹⁶ เพราะในระบบ

¹⁵นักปรัชญาการเมืองอย่าง Bobbio (1990) ได้เสนอว่าแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยหรือเสรีนิยมที่ดูเหมือนจะเป็นเนื้อเดียวกันแต่โดยเนื้อแท้แล้วทั้งสองแนวคิดกลับให้ความสำคัญกันในคนละเรื่อง โดยแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยเน้นไปที่ประเด็นของการกระจายของอำนาจรัฐไปสู่กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมการเมือง ส่วนแนวคิดอย่างเสรีนิยมมุ่งเน้นไปที่ประเด็นของการจำกัดอำนาจหรือขอบเขตรัฐ

¹⁶แต่ในทางหลักการแล้ว ตรรกะขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาธิปไตยและตลาดเสรีอาจไม่ได้เห็นกันก็ได้ เพราะตรรกะขั้นพื้นฐานของระบบประชาธิปไตยคือ “หนึ่งคน หนึ่งเสียง (One Man, One Vote)” คือปัจเจกทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ในขณะที่ตรรกะของตลาดเสรีคือ “หนึ่งบาท หนึ่งเสียง (One Dollar, One Vote)” คือยิ่งครอบครองทรัพย์สินเยอะเท่าไร ยิ่งมีสิทธิเยอะเท่านั้น (Chang, 2007)

การเมืองแบบประชาธิปไตยซึ่งอำนาจของรัฐบาลมาจากการยินยอมพร้อมใจของประชาชนที่แสดงออกผ่านการเลือกตั้ง รัฐบาลจึงถูกบีบให้ต้องไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน เช่นต้องไม่เก็บภาษีจากภาคเอกชนในระดับที่เข้มข้นหรือปกป้องกรรมสิทธิ์ขั้นพื้นฐานของเอกชน ในท้ายที่สุดแล้ว การปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนจะทำให้ระบบตลาดทำงานได้ดีขึ้น (Chang, 2007)

ส่วนความต่างที่เห็นได้ชัดอีกประการคือแนวคิดเสรีนิยมใหม่ยอมรับการดำรงอยู่ของการผูกขาด (monopoly) บางรูปแบบได้ โดยเฉพาะการผูกขาดที่เกิดจากทรัพย์สินทางปัญญา (intellectual property rights) ทั้งนี้โดยทั่วไปแล้ว ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ขั้นพื้นฐานมักยืนยันเสมอว่าการดำรงอยู่ของการผูกขาดไม่ว่าในรูปแบบใด ทำให้กลไกราคาไม่สามารถบรรลุซึ่งประสิทธิภาพขั้นสูงสุดในการจัดสรรทรัพยากรได้¹⁷ แต่แนวคิดเสรีนิยมใหม่กลับเห็นว่าการปกป้องกรรมสิทธิ์ในทางปัญญาเป็นการปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนและเป็นการส่งเสริมการทำงานของกลไกตลาด ซึ่งเมื่อทรัพย์สินทางปัญญาของปัจเจกชนได้รับการปกป้อง ปัจเจกชนเกิดแรงจูงใจในการคิดค้นนวัตกรรมต่างๆ ทำให้สังคมได้รับอานิสงส์จากการแพร่กระจาย (spillover effects) ของระดับเทคโนโลยีที่สูงขึ้น (Chang, 2007)

นอกเหนือไปจากความแตกต่างทางรายละเอียดเชิงนโยบายระหว่างแนวคิดเสรีนิยมใหม่และเสรีนิยมคลาสสิก แนวคิดทั้งสองยังมีความแตกต่างในส่วนของการรับรู้สาธารณะ ดังเห็นได้จากกรณีที่แนวคิดเสรีนิยมคลาสสิกมักถูกรับรู้ในฐานะปรัชญาทางสังคมชุดหนึ่ง ในขณะที่แนวคิดเสรีนิยมใหม่มักถูกรับรู้ในฐานะของชุดของข้อเสนอทางนโยบายในการจัดการทาง

¹⁷ในทางหนึ่งแล้ว ประสิทธิภาพที่ลดลงของการจัดสรรทรัพยากรของกลไกราคาเมื่อมีการดำรงอยู่ของการผูกขาดสามารถรับรู้ได้จากกรณีที่ระบบเศรษฐกิจต้องใช้จ่ายมากขึ้นในการเข้าถึงสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง และในขณะเดียวกัน ระบบเศรษฐกิจก็เข้าถึงสินค้าดังกล่าวได้ในปริมาณที่น้อยลง ความรู้ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับผลกระทบของการผูกขาดที่มีต่อการจัดสรรทรัพยากรของกลไกราคาสามารถอ่านได้จากหนังสือเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์จุลภาค เช่น Microeconomic ของ Pindyck และ Rubinfeld (2005)

เศรษฐกิจและสังคม (Pollin, 2005) จากเนื้อหาข้างต้น บทความด้าเนินเนื้อหาในส่วนถัดไปโดยการกล่าวถึงชุดของข้อเสนอทางนโยบายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่เพื่อเข้าใจถึงภาคปฏิบัติการของแนวคิดเสรีนิยมใหม่

ข้อเสนอทางนโยบายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่

ดั่งที่ได้กล่าวไปแล้ว หลักการขั้นพื้นฐานทางนโยบายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ คือการจำกัดบทบาทของรัฐไปพร้อมกับการส่งเสริมบทบาทของตลาดและภาคเอกชนในการจัดสรรและควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสถียรภาพ และสามารถคาดการณ์ความเปลี่ยนแปลงล่วงหน้าได้ จะนั้นเนื้อหาในส่วนนี้ทำการกล่าวถึงข้อเสนอทางนโยบายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ซึ่งมีลักษณะเป็นสูตรสำเร็จ (policy menus) ทั้งในส่วนของแนวทางการปฏิบัติและเหตุผลเบื้องหลังทางทฤษฎี โดยเนื้อหาในส่วนนี้ได้ทำการสรุปจากงานหลายชิ้นอันได้แก่ Friedman (2002), Stiglitz (2002 และ 2005), Pollin (2005), Harvey (2005), Chang (2007) และ Steger and Roy (2010)

สำหรับนโยบายประการแรก คือการส่งเสริมการเคลื่อนย้ายของทรัพยากรทางเศรษฐกิจ เช่นสินค้า เงินทุน และแรงงาน ข้ามพรมแดนรัฐชาติอย่างเสรี (liberalization) เพื่อส่งเสริมการแข่งขันให้ผู้ประกอบการในประเทศต่างๆ ต้องพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อบรรลุถึงความมีประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจ และเป็นกาเปิดโอกาสให้ปัจเจกชนสามารถเข้าถึงทางเลือกในการบริโภคหรือลงทุนที่เป็นอิสระและมีความหลากหลายมากขึ้น ตัวอย่างของนโยบายประการนี้ได้แก่การตกลงสัญญาการค้าเสรีทั้งแบบทวิภาคี (เช่นข้อตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement -FTA) ระหว่างไทยและออสเตรเลีย) หรือพหุภาคี (เช่นเขตการค้าเสรีอาเซียน) และการส่งเสริมให้เงินทุนสามารถเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนได้อย่างเสรี

นโยบายประการที่สอง คือการลดกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (deregulation) ที่มีเป้าประสงค์ในการลดอำนาจของรัฐและเพิ่มเสรีภาพและความสะดวกของปัจเจกชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมไปถึงเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของตลาดในการจัดสรรทรัพยากร เช่นการยกเว้นภาษีธุรกิจซึ่งเป็นการลดทรัพยากรที่ดูจากภาคเอกชน เพื่อให้คนมีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น หรือการทำให้สภาพแรงงานหรือสภาพการค้าอ่อนแอลง เพื่อให้ค่าจ้างแรงงานและราคาสินค้าต่างๆ สามารถปรับตัวได้ตามภาวะเศรษฐกิจที่แท้จริง แทนที่จะถูกทำให้คงที่จากข้อเรียกร้องของสภาพแรงงาน หรือการยกเลิกกฎเกณฑ์ในการเคลื่อนย้ายเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ¹⁸ เพื่อนักลงทุนมีทางเลือกในการจัดสรรเงินลงทุนมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่านโยบายการส่งเสริมการเคลื่อนย้ายของทรัพยากรทางเศรษฐกิจและการลดกฎเกณฑ์เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดโลกาภิวัตน์ของสินค้าและเงินทุนในช่วงปลายศตวรรษที่ 20¹⁹

นโยบายประการที่สาม คือการใช้นโยบายการจัดการเศรษฐกิจมหภาคที่เน้นไปในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (stabilization) โดยนโยบายเศรษฐกิจประเภทนี้ค่อนข้างจำกัดบทบาทของรัฐในการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ เป้าหมายทางที่รัฐบาลพึงกระทำคือการรักษาระดับเงินเพื่อหรือระดับการเพิ่มขึ้นของราคาให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม อันเป็นผลจากความเชื่อของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่มีใจความว่าระดับเงินเพื่อที่เหมาะสมมีผลต่อการเสริมสร้างสถานะของบรรยากาศทางธุรกิจ (business

¹⁸ ในทางวิชาเศรษฐศาสตร์ เงินทุนระหว่างประเทศมักแบ่งสองประเภทได้แก่ เงินทุนระยะสั้น (short-term capital) ที่มีปรากฏในรูปของเงินทุนที่เข้ามาลงทุนในตลาดการเงิน และเงินทุนระยะยาว (long-term capital) อันเป็นเงินลงทุนที่มีปรากฏในรูปของการย้ายฐานการผลิต เช่นการตั้งโรงงาน ซึ่งเงินทุนระยะยาวมักถูกเรียกในอีกชื่อหนึ่งว่า “เงินลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ (Foreign Direct Investment – FDI) (รายละเอียดอ่านเพิ่มเติมได้จาก Stiglitz (2005) และ Rodrik (2007))

¹⁹ ในปัจจุบัน มูลค่าของการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศสูงกว่ามูลค่าของการค้าระหว่างประเทศ (Rodrik, 2011) ข้อมูลตรงนี้อาจชี้ให้เห็นว่า ในปัจจุบัน ระบบเศรษฐกิจถูกขับเคลื่อนด้วยภาคธุรกิจการเงิน

atmosphere) ถ้าบรรยากาศทางธุรกิจอยู่ในสถานะที่ดี มีผลให้เอกชนมีความเชื่อมั่นในการลงทุนและบริโภคมากขึ้น ทำให้การเติบโตเศรษฐกิจมีความมั่นคง

ยิ่งไปกว่านั้น แนวคิดเสรีนิยมใหม่ยังเชื่อว่าการจำกัดการใช้จ่ายของภาครัฐให้อยู่ในระดับที่คงที่ ทำให้ระบบตลาดทำให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากปัจเจกชนสามารถคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจได้ดีขึ้น อันเป็นผลจากความแน่นอนในขนาดการใช้จ่ายภาครัฐ ถ้าภาครัฐใช้จ่ายเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจตามอำเภอใจ ความสามารถในการคาดการณ์ของภาคเอกชนลดลง มีผลทำให้ระบบตลาดไม่สามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยนโยบายรักษาเสถียรภาพมักออกมาในรูปของการที่ภาครัฐถูกจำกัดการใช้จ่าย และการกำหนดให้ธนาคารกลางซึ่งมีความเป็นอิสระจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง²⁰ เป็นผู้รับบทบาทหลักในการรักษาระดับเงินเฟ้อ

นโยบายประการที่สี่ คือการแปรรูปกิจการของรัฐให้เป็นของเอกชน (privatization) ซึ่งนโยบายดังกล่าววางอยู่บนความคิดที่ว่าหน่วยงานภาครัฐที่ค่อนข้างช้าในการปรับตัวกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และขาดแรงจูงใจในการบริหารงานให้ตรงตามความต้องการของประชาชน ฉะนั้นแล้วหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรบางประการควรมอบให้ภาคเอกชนซึ่งสามารถตัดสินใจทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพกว่าอันเนื่องมาจาก หน่วยงานของ

²⁰ แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เชื่อว่า รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งมักมีแรงจูงใจที่จะผลักดันนโยบายที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและลดการว่างงาน (ผ่านทาง การเพิ่มขนาดการใช้จ่ายภาครัฐ) มากกว่านโยบายที่เน้นไปทางรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เพราะประชาชนสามารถรับรู้ผลกระทบที่เกิดจากความเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่าความไม่เสถียรภาพของระดับราคา ถ้ารัฐบาลต้องการชนะการเลือกตั้งในครั้งต่อไป รัฐบาลจึงจำเป็นต้องใช้นโยบายที่เน้นการเติบโต จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น นักเศรษฐศาสตร์จึงเสนอให้ธนาคารกลางเป็นอิสระทางการเมืองจากรัฐบาล เพราะนักเศรษฐศาสตร์ต้องการให้ธนาคารกลางเป็นผู้ดูแลเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Harvey, 2005) ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการหลายท่านจึงวิจารณ์แนวคิดเสรีนิยมว่าทำให้การเมืองของการกำหนดนโยบายหายไป (Depoliticalizing of policy decision) ทำให้ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่ตอบใจที่พลเมือง (Chang, 2007)

เอกชนมีความสามารถในการปรับตัวและรับรู้ต่อความเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไขทางเศรษฐกิจรวดเร็วกว่า ดังนั้นแล้ว การแปรรูปกิจการของรัฐมาเป็นของเอกชนจะทำให้การจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องด้วยหน่วยงานที่ถูกแปรรูปมีแนวโน้มที่จะผลิตสินค้าและบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยการแปรรูปมักจะเกิดในกรณีที่รัฐทำการขายรัฐวิสาหกิจให้แก่เอกชน วิสาหกิจที่ถูกขายมักจะเป็นวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น บริษัทน้ำมัน บริษัทผลิตไฟฟ้า หรือเหมืองแร่ของรัฐ ดังที่เคยเกิดขึ้นในประเทศโบลิเวีย ที่รัฐได้ทำการขายวิสาหกิจน้ำประปาและก๊าซธรรมชาติให้กับนักลงทุนจากต่างประเทศ

นโยบายประการที่ห้า คือการปกป้องกรรมสิทธิ์เอกชน (private property right protection) เพื่อเป็นการปกป้องแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเอกชน และปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของเอกชน ซึ่งกรรมสิทธิ์เอกชนมีความหมายตั้งแต่กรรมสิทธิ์ในที่ดิน สิทธิทรัพย์สินที่จับต้องได้เช่นที่ดิน สิทธิทรัพย์สินทางการเงิน รวมไปถึงทรัพย์สินทางปัญญา เช่น สิทธิบัตร หรือลิขสิทธิ์ โดยหลักการทางทฤษฎีของนโยบายประการนี้คือการปกป้องกรรมสิทธิ์เอกชนจะมีผลทำให้ปัจเจกชนมีแรงจูงใจในสร้างสรรค์นวัตกรรม (innovation) หรือเทคโนโลยี (technology) ใหม่ หรือมีแรงจูงใจในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างขยันขันแข็ง เพราะปัจเจกชนสามารถมั่นใจได้ว่าจะได้รับผลตอบแทนจากน้ำพักน้ำแรงในการลงมือกระทำงานต่างๆ อย่างแน่นอน อันเป็นผลจากที่กรรมสิทธิ์ของพวกเขาได้รับการปกป้อง

ในความเห็นของผู้เขียน ถ้ามองเข้าไปในรายละเอียดของข้อเสนอทางนโยบายทั้งห้าประการของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ สามารถเห็นได้ว่านโยบายข้างต้นล้วนมีแนวทางในการจำกัดอำนาจรัฐหรือลดขนาดของรัฐ เพราะอำนาจของรัฐมักแผ่ตัวผ่านการควบคุมพื้นที่ในเขตแดนที่ชัดเจน การบังคับกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ การจัดการทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจผ่านทางการใช้จ่ายภาครัฐและการเก็บภาษี การจัดสรรบริการสาธารณะ รวมไปถึง

การแย่งชิงทรัพยากรจากภาคเอกชน ฉะนั้นแล้ว เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชนในการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ข้อเสนอทางนโยบายทั้งหมดจึงมุ่งเน้นไปที่การลดทอนอำนาจของรัฐในปริมาณทลต่าง ๆ เพื่อให้ภาครัฐมีความสามารถในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของภาคเอกชนลดลง

แนวคิดเสรีนิยมใหม่และโลกาภิวัตน์ในปลายศตวรรษที่ 20

หลังจากที่ได้ให้รายละเอียดถึงข้อเสนอทางนโยบายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ จากเนื้อหาในส่วนนำของบทความนี้ที่ผู้เขียนได้ตั้งข้อเสนอกว่าแนวคิดเสรีนิยมใหม่เป็นแนวคิดที่กำกับดูแลระเบียบทางเศรษฐกิจโลก หรืออาจพูดในอีกแง่หนึ่งได้ว่า แนวคิดเสรีนิยมใหม่เป็นแนวคิดพื้นฐานที่กำหนดทิศทางความเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ ข้อเสนอดังกล่าวอาจถูกยืนยันได้จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปในเนื้อหาช่วงต้นว่า ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 โลกได้รับรู้ถึงการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ²¹ ไปพร้อมกับการแพร่กระจายและสถาปนาอำนาจของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ จากข้อมูลดังกล่าว อาจสรุปได้ว่าแนวคิดเสรีนิยมใหม่มีความเกี่ยวข้องกับการขยายของโลกาภิวัตน์

อย่างไรก็ตาม ข้อสรุปข้างต้นคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะนำไปสู่ความจำเป็นในการตอบคำถามว่า “ทำไมการสถาปนาความเป็นอำนาจขึ้นเป็นอุดมการณ์หลักในการจัดระเบียบเศรษฐกิจโลกของแนวคิดเสรีนิยมใหม่จึงทำให้โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจขยายตัวขึ้น” แต่ก่อนที่คำถามข้างต้นจะได้รับการเฉลย บทความจะขอทำการพูดถึงเงื่อนไขอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ นอกเหนือไปจากการผงาดขึ้นของแนวคิดเสรีนิยมใหม่

²¹ อย่างไรก็ตาม Rodrik (2007) แย้งว่าถึงแม้ในปัจจุบันการเคลื่อนย้ายสินค้าและเงินทุนข้ามพรมแดนรัฐชาติเป็นไปอย่างค่อนข้างลื่นไหล แต่ความลื่นไหลเช่นนั้นกลับไม่ปรากฏในการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามรัฐชาติ ซึ่งความไม่ลื่นไหลในการเคลื่อนย้ายแรงงานทำให้ประชาชนในประเทศที่ยากจนไม่สามารถได้รับประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถไปเสนอขายแรงงานที่มีค่าจ้างที่ถูกในประเทศที่ค่าจ้างแรงงานภายในประเทศมีราคาสูงได้

การขยายตัวของโลกาภิวัตน์ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ไม่ใช่เป็นผลจากระเบียบเศรษฐกิจโลกที่ถูกกำกับภายใต้แนวคิดเสรีนิยมใหม่แต่เพียงประการเดียว แต่ยังเป็นผลจากความเปลี่ยนแปลงในทางเทคโนโลยีในด้านการขนส่งและการสื่อสาร เจกเช่นเดียวกับกรณีของการขยายตัว ถ้าโลกาภิวัตน์ภายใต้การนำของจักรวรรดิอังกฤษในศตวรรษที่ 19 ถูกเร่งเร้าจากการขยายตัวของทางรถไฟ เรือเดินสมุทร และระบบสายส่งโทรเลข และโลกาภิวัตน์ภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาและสถาบันเบรตตันวูดส์ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ก็ถูกทำให้ขยายตัวโดยเทคโนโลยีขนส่งซึ่งทำให้การเคลื่อนย้ายสินค้าและแรงงานสะดวกและรวดเร็วรวดเร็วยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายรางรถไฟความเร็วสูง การแพร่กระจายของเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่ รวมไปถึงการขนส่งทางเครื่องบินไอพ่น

ตัวอย่างของการเคลื่อนย้ายสินค้าและแรงงานระหว่างประเทศที่เป็นผลจากการพัฒนาเทคโนโลยีได้แก่ กรณีศึกษาของธุรกิจการซื้อขายและแปรรูปปลาทูน่าครีบน้ำเงิน (bluefin tuna) ในระดับโลกที่ปรากฏในงานของ Issenberg (2007) เนื่องด้วยธุรกิจข้างต้นได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาเทคโนโลยีเครื่องบินไอพ่น (รวมไปถึงเทคโนโลยีการแช่แข็งอาหารที่ดีขึ้น) โดยเทคโนโลยีดังกล่าวอนุญาตให้ผู้ประกอบธุรกิจอาหารทะเลสามารถเคลื่อนย้ายปลาทูน่าจากฝั่งทะเลแอตแลนติก (Atlantic) ของประเทศแคนาดา และสหรัฐอเมริกา ไปยังตลาดปลาซึคิจิ (Tsukiji) อันเป็นตลาดกลางสำหรับซื้อขายอาหารทะเล ในกรุงโตเกียว (Tokyo) ประเทศญี่ปุ่น ได้ในช่วงเวลาที่สามารถรักษาคุณภาพของเนื้อปลาให้มีความสดเพียงพอต่อการนำไปปรุงเป็นปลาดิบ (sashimi) หรือข้าวปั้น (sushi) เครื่องบินไอพ่นไม่ได้เป็นเพียงแค่พาหนะในการขนย้ายปลาทูน่าที่มีความรวดเร็วเท่านั้น เครื่องบินเหล่านั้นยังเป็นพาหนะในการเดินทางของผู้เชี่ยวชาญการซื้อปลาทูน่า หรือผู้บริหารระดับสูงของธุรกิจอาหารทะเลในญี่ปุ่น

ยิ่งไปกว่านั้น โลกาภิวัตน์ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ไม่ได้จำกัดเพียงแค่การเคลื่อนย้ายสินค้าและแรงงานข้ามพรมแดน แต่โลกาภิวัตน์ยัง

ครอบคลุมไปถึงการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศซึ่งอาจเป็นด้านที่ชัดเจนที่สุดของโลกาภิวัตน์ในช่วงเวลานี้ โดยโลกาภิวัตน์ทางการเงินถูกหนุนเสริมด้วยระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนไปจากระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ไปเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบยืดหยุ่น (flexible exchange rate) อันมีส่วนในการก่อรูประบบการเงินโลกและส่งเสริมการขยายตัวของการลงทุนระหว่างประเทศ (Agnew, 2001)

นอกเหนือไปจากการเกิดขึ้นของระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบยืดหยุ่น โลกาภิวัตน์ทางการเงินในปลายศตวรรษที่ 20 ยังถูกกระตุ้นจากการปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology revolution) เช่นเดียวกับการขยายตัวของเครือข่ายโทรเลขที่มีผลต่อการเติบโตของโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 19 เช่นการเกิดขึ้นของระบบอินเทอร์เน็ต (internet) หรือเครือข่ายการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบอื่นๆ ที่ทำให้การเคลื่อนย้ายข้อมูลระหว่างพื้นที่ต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว การเคลื่อนย้ายข้อมูลที่รวดเร็วกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ ดังเห็นได้จากเครือข่ายของตู้กดเงินสด (ATM) และบัตรเครดิต และธุรกรรมการเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ในระดับโลก การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ทั่วโลก รวมไปถึงการโอนย้ายข้อมูลทางการเงิน เพราะการปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศได้ทำให้เงิน (money) แปลงสภาพมีคุณลักษณะของความเป็นข้อมูลข่าวสาร (information) ด้วย เงินจึงไม่ได้มีแต่คุณลักษณะของการเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังคงสมบัติของการเป็นข้อมูล จึงทำให้สามารถเคลื่อนย้ายไปในทุกพื้นที่ของโลกในทันทีทันใด (Graham, 1998; Monge, 1998)

โลกาภิวัตน์ทางการเงินที่เห็นได้ชัดคือการเคลื่อนย้ายเงินทุนของภาคเอกชนในประเทศที่ร่ำรวยไปแสวงหาผลประโยชน์ในประเทศที่มีศักยภาพเป็นตลาดแห่งใหม่ (emerging markets) ที่การลงทุนมีโอกาสที่ได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่าภายในประเทศที่ร่ำรวย ดังเห็นได้จากกรณีของการไหลเข้าของเงินลงทุนทั้งเงินลงทุนระหว่างประเทศทั้งระยะสั้นและเงินลงทุน

ระยะยาว²² โดยเฉพาะเงินลงทุนของภาคอุตสาหกรรมส่งออกของญี่ปุ่นสู่ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังจากข้อตกลงพลาซ่า (Plaza Accord) ใน ค.ศ. 1985 ซึ่งมีผลทำให้ค่าเงินของญี่ปุ่นปรับตัวแข็งขึ้นเมื่อเทียบกับค่าเงินสกุลต่างๆ มีผลทำให้ความสามารถในการแข่งขันของภาคธุรกิจส่งออกของญี่ปุ่นลดลง และผนวกกับการที่รัฐบาลญี่ปุ่นส่งเสริมการย้ายฐานการผลิต จึงทำให้ภาคธุรกิจส่งออกของญี่ปุ่นมาทำการลงทุนโดยตรง (foreign direct investment) ในประเทศแถบนี้ ยิ่งไปกว่านั้น ภาคธุรกิจการเงินในระดับโลกยังปล่อยเงินกู้ให้แก่ภาคเอกชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเงินกู้นั้นมีระดับอัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงิน (nominal exchange rates) ในระดับที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยของเงินกู้ที่ปล่อยโดยภาคเอกชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงยังผลให้เกิดการไหลเข้าของเงินกู้จากต่างประเทศ อันเป็นผลจากการขยายตัวของการกู้ยืมของภาคเอกชนในประเทศแถบนี้ ทั้งนี้กระแสการไหลเข้าของเงินทุนสู่ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังได้รับการหนุนเสริมจากลดระดับความเข้มงวดของกฎเกณฑ์ทางการเคลื่อนย้ายเงินทุนข้ามพรมแดนของประเทศในแถบนี้ด้วย (Wade, 1998)

นอกเหนือไปจากการอำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายเงินระหว่างพื้นที่ เทคโนโลยีข่าวสารที่ถูกปฏิวัติยังทำให้เกิดภาคบริการอื่นๆ เช่น การวิจัยและพัฒนา (research and development) การโฆษณา (advertising) การตลาด (marketing) การออกแบบ (design) รวมไปถึงการบรรจุหีบห่อ (packaging) แพร่กระจายไปยังพื้นที่ต่างๆ ของโลกได้ง่ายขึ้น (Agnew, 2001) ดังเห็นได้จากการย้ายฐานบริการไปสู่ประเทศกำลังพัฒนา (offshoring of services) ไม่ว่าจะเป็นงานบริการด้านการสนับสนุน (back-offices services) เช่น การทำบัญชี การประมวลผลข้อมูล หรือการจัดการใบเสร็จค่าใช้จ่าย หรืองาน

²² เงินลงทุนระหว่างประเทศระยะสั้น คือประเภทเงินลงทุนที่เข้ามาพักในประเทศที่รับการลงทุนในระยะเวลาไม่ถึงหนึ่งปี โดยทั่วไปแล้วเงินลงทุนประเภทนี้เข้ามาข้องเกี่ยวกับการลงทุนแก่งกำไรในตลาดการเงิน ส่วนเงินลงทุนระยะยาว คือประเภทของเงินลงทุนที่เข้ามาพักในประเทศที่รับการลงทุนมากกว่าหนึ่งปี ส่วนใหญ่แล้ว เงินลงทุนประเภทดังกล่าวมักมาลงทุนในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมหรือย้ายฐานการผลิต

บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology services) โดยหนึ่งในตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนี้อีกคือการเคลื่อนย้ายของศูนย์การให้บริการทางโทรศัพท์ (call centres) มายังประเทศกำลังพัฒนาที่มีแรงงานซึ่งมีทักษะภาษาอังกฤษในระดับที่ดีแต่มีค่าจ้างที่ถูกโดยเปรียบเทียบ (Coe, Kelly and Yeung, 2007)

การพัฒนาเทคโนโลยีการขนส่งและการปฏิวัติเทคโนโลยีสารสนเทศได้ทำให้เกิดการเชื่อมโยงของภาคส่วนเศรษฐกิจทั่วโลกในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ไม่ว่าจะเป็ในภาคการผลิตหรือภาคบริการ ดังเห็นได้จากการขยายตัวของเครือข่ายการผลิตหรือการให้บริการแบบห่วงโซ่สินค้าในระดับโลก (global commodity chains) ดังเช่นในกรณีของบริษัท Dell ซึ่งเป็นผู้ประกอบการผลิตและจำหน่ายคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (personal computer-PC) ที่ปรากฏในหนังสือของ Coe, Kelly และ Yeung (2007) โดยบริษัท Dell ได้ใช้ประโยชน์จากระบบอินเทอร์เน็ตในการออกแบบคอมพิวเตอร์ให้ตรงตามความต้องการของลูกค้าแต่ละรายไป รวมทั้งการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในการจำหน่ายคอมพิวเตอร์ให้แก่ลูกค้าโดยตรง ยิ่งไปกว่านั้น บริษัท Dell ยังใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีด้านการขนส่งและติดต่อสื่อสารผ่านทางห่วงโซ่รวมการประกอบและการขนส่ง (assembly operations and logistics clusters) ถึงทุกจุดทั่วโลก หน้าที่ของศูนย์รวมเหล่านี้คือการรวบรวมวัสดุการผลิตจากผู้ผลิตชิ้นส่วน (suppliers) เพื่อนำมาประกอบก่อนที่จะจัดจำหน่ายไปยังกลุ่มผู้บริโภค และ Dell ยังใช้อินเทอร์เน็ตในการถ่ายทอดข่าวสารเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภคสู่ศูนย์กลางการผลิตแต่ละแห่ง และยังใช้อินเทอร์เน็ตในการเชื่อมต่อกับผู้ผลิตชิ้นส่วนรายย่อยทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก รวมไปถึงแหล่งการผลิต (clusters) ที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วโลก

จากกรณีของการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ทั้งในช่วงศตวรรษที่ 19 และปลายศตวรรษที่ 20 สรุปได้ว่าการพัฒนาของเทคโนโลยีในด้าน การขนส่งและด้านสารสนเทศ มีอิทธิพลต่อการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ เพราะเทคโนโลยีดังกล่าวทำให้เกิดปรากฏการณ์ “ความกระชับแน่นของเวลาและ

สถานที่ (time-space compression)" อันเป็นปรากฏการณ์ที่การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจขยายตัวไปยังพื้นที่ต่างๆ หรือการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างพื้นที่เกิดขึ้นได้ในเวลาที่น้อยลง (Monge, 1998; Harvey, 2005) หรืออีกนัยหนึ่ง เทคโนโลยีที่มีคุณสมบัติข้างต้นทำให้เกิดการกำจัดข้อจำกัดด้านพื้นที่ (space constraints) ผ่านทางการลดข้อจำกัดด้านเวลา (time constraints) (Marvin, 1988)

ดังนั้น แล้วการพัฒนาของเทคโนโลยีด้านการขนส่ง และด้านสารสนเทศทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของความหนาแน่นของปรากฏการณ์ความกระชับแน่นของเวลาและสถานที่ (Monge, 1998) การขยายตัวของโลกาภิวัตน์ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติของเทคโนโลยีในด้านการขนส่งและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีไม่ได้เป็นแค่ปัจจัยเพียงหนึ่งเดียวในการกำหนดทิศทางการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ เนื่องจากทิศทางของโลกาภิวัตน์ยังขึ้นอยู่กับแนวคิดของการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจโลกอีกด้วย

ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว แนวคิดเสรีนิยมใหม่อันเป็นแนวคิดหลัก (hegemonic discourse) ในการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจโลกในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 มีส่วนอย่างมากในการทำให้ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ ขยายตัวไปพร้อมกัน อันเนื่องมาจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ให้สิทธิอำนาจในการจัดสรรและควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจให้กับภาคเอกชน (private) หรือทุน (capital) อย่างค่อนข้างเต็มตัว กล่าวคือแนวคิดเสรีนิยมใหม่กำหนดให้ตลาด (market) หรือกลไกราคา (price mechanism) เป็นกลไกหลักในการจัดสรรทรัพยากร และในขณะเดียวกัน แนวคิดเสรีนิยมใหม่ก็ลดบทบาทหรือกระทั่งความชอบธรรมของรัฐในการเข้าไปจัดสรรและควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจ หรือกล่าวอีกแบบได้ว่า นโยบายที่วางรากฐานอยู่บนแนวคิดเสรีนิยมใหม่ได้มีส่วนในการช่วยขยายและหนุนเสริมตรรกะของตลาด (Peck and Tickell, 2002)

ถ้าการขยายตัวโลกาภิวัตน์ในทั้งในช่วงศตวรรษที่ 19 และช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ได้รับการส่งเสริมจากการผงาดขึ้นเป็นชุดความคิดหลักใน

การจัดการด้านเศรษฐกิจของแนวคิดเสรีนิยมคลาสสิกและเสรีนิยมใหม่ตามลำดับ เพราะแนวคิดทั้งสองต่างมีจุดร่วมของการเปิดโอกาสให้ตลาดทำงานตามตรรกะของตัวเองผ่านทางกลไกส่งเสริมให้ภาคเอกชนในการเป็นผู้จัดสรรและควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจ

เนื่องจากตรรกะขั้นพื้นฐานของภาคเอกชนหรือทุนคือความต้องการสร้างเครือข่ายของการค้าและการผลิตอันซับซ้อนผ่านทางกลไกเชื่อมโยงสถานที่ทางเศรษฐกิจแต่ละแห่งเข้าไว้ด้วยกัน เพื่ออำนวยความสะดวกทางกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือการสื่อสารทางธุรกิจ ในขณะที่ตรรกะขั้นพื้นฐานของรัฐ คือการพยายามควบคุมดูแลอาณาบริเวณที่มีขอบเขตอันชัดเจนผ่านทางกลไกกำลังและอำนาจในรูปแบบต่าง ๆ²³ (Cameron, Nesvetaliova and Palan, 2008) ดังนั้นแล้วการที่แนวคิดเสรีนิยมใหม่เพิ่มความสามารถให้ตลาดสามารถทำงานตามตรรกะตาม “ธรรมชาติ” ที่มีลักษณะข้ามพรมแดนรัฐชาติของตนเอง ผ่านทางการถ่ายโอนบทบาทของรัฐในการจัดสรรและควบคุมทรัพยากร ให้แก่ภาคเอกชน มากขึ้น ทำให้การเคลื่อนย้ายทรัพยากรทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วและสิ้นเปลือง จึงมีผลให้การขยายตัวของโลกาภิวัตน์จึงเป็นไปได้อย่างสะดวก

นอกเหนือไปจากการส่งเสริมตรรกะของตลาด การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจโลกในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ที่อยู่บนรากฐานเสรีนิยมใหม่ยังมีวิธีคิดที่ต่างไปกับระเบียบโลกแบบเคนส์เซียนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปลายศตวรรษที่ 20 โดยการจัดระเบียบโลกแบบเสรีนิยมใหม่จะให้ความ

²³ มุมมองที่บทความชิ้นนี้เสนอต่อความแตกต่างของตรรกะขั้นพื้นฐานของรัฐและภาคเอกชนอาจมีปัญหาอยู่บ้าง เพราะในงานบางชิ้นพยายามแสดงให้เห็นว่าในทางประวัติศาสตร์แล้ว รัฐและภาคเอกชนไม่ได้มีความแตกต่างที่ชัดเจนอย่างที่บทความชิ้นนี้ได้เสนอ (รายละเอียดอ่านเพิ่มเติมจากงานของ Arrighi (1994)) อย่างไรก็ตามบทความนี้ ขออนุญาตไม่ทำการถกเถียงถึงประเด็นข้างต้นมากนัก โดยมโนทัศน์ว่าด้วยความแตกต่างของตรรกะขั้นพื้นฐานของรัฐและภาคเอกชน มาจากข้อสมมุติขั้นพื้นฐานที่ว่ารัฐและตลาดมีหลักการในการจัดระเบียบตนเองที่ขัดแย้งกัน (Antithetical Organizing Principles) โดยหลักการของรัฐเน้นไปที่การจัดระเบียบแบบใช้การกำลังที่มีลำดับชั้น ส่วนหลักการขั้นพื้นฐานของตลาดคือการจัดระเบียบแบบการใช้ความสมัครใจที่มีลักษณะไม่รวมศูนย์ (Underhill, 2000)

สำคัญของโลกาภิวัตน์หรือการทำงานของตลาดก่อนความเป็นอิสระทางการกำหนดนโยบายของรัฐบาลแต่ละประเทศ กล่าวคือภายใต้ระเบียบทางเศรษฐกิจโลกแบบนี้ รัฐบาลแต่ละประเทศมีแนวโน้มที่ถูกบีบให้สมานานชุดของนโยบายเสรีนิยมใหม่ เช่นการเปิดเสรีทางการเคลื่อนย้ายทรัพยากรทางเศรษฐกิจ การลดกฎเกณฑ์ระเบียบทางเศรษฐกิจ รวมไปถึงการจำกัดบทบาทหน้าที่ในทางเศรษฐกิจของรัฐ เพื่อส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเอกชนและการเคลื่อนย้ายทรัพยากรระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการบางส่วนจึงเรียกวิธีคิดในการผลักดันชุดนโยบายดังกล่าวว่า “ขนาดเดียว ใส่ได้หมด (one size, fits all)” (Stiglitz, 2005; Rodrik, 2007; Chang, 2007)

ในขณะที่การจัดการระเบียบเศรษฐกิจแบบเคนส์เชียนให้ความสำคัญของควมมีอิสระในการกำหนดนโยบายภายในประเทศของรัฐชาติมากกว่า การส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ดังกรณีตัวอย่างของความแตกต่างระหว่าง GATT ซึ่งเป็นข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศที่ก่อรูปโดยจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ และ WTO อันเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นในยุคสมัยแห่งเสรีนิยมใหม่ที่ปรากฏในงานของ Rodrik (2011) ที่ตั้งข้อสังเกตว่าเป้าหมายหลักของ GATT คือการบรรลุเป้าหมายของการให้แต่ละประเทศสามารถดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจได้อย่างอิสระไปพร้อมกับเพิ่มปริมาณการค้าระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากความหลากหลายของการจัดการระบบเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าว เช่นประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศใช้นโยบายเน้นการผลิตเพื่อตลาดภายในประเทศ (inward-looking policies) และประเทศกำลังพัฒนาอีกส่วนหนึ่งใช้นโยบายแบบเน้นการผลิตเพื่อการส่งออก (outward-looking policies)

แต่ในทางกลับกัน WTO อันเป็นองค์กรที่พัฒนาจาก GATT หลังจกการเจรจาในรอบอุรุกวัย (Uruguay Round) มีจุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดของการส่งเสริมโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจหรือการรวมตัวกันของตลาดสำหรับสินค้าและเงินทุนในระดับนานาชาติ (international integration of markets)

มากกว่าการให้ความสำคัญต่อการจัดการทางเศรษฐกิจในระดับชาติของประเทศสมาชิก ฉะนั้นแล้วในระเบียบภายใต้ร่่มงา WTO ความอิสระในการจัดสรรและควบคุมทรัพยากรเศรษฐกิจของภาครัฐจึงถูกลดความสำคัญลงเพื่อเปิดทางให้การเคลื่อนย้ายของทรัพยากรมีความอิสระมากขึ้น ซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นการเพิ่มอิสระในการจัดสรรทรัพยากรของภาคเอกชนเช่นกัน

โดยสรุป แนวคิดเสรีนิยมใหม่มีความเกี่ยวข้องกับการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ เนื่องจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ดำรงอยู่ในฐานะอุดมการณ์หลักของการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจโลกที่วางอยู่บนเงื่อนไขของการพัฒนาเทคโนโลยีการขนส่งและข่าวสาร อันเป็นเทคโนโลยีที่สามารถทำให้เกิดความกระชับแน่นระหว่างสถานที่และเวลา อันมีผลทำให้การเคลื่อนย้ายทรัพยากรทางเศรษฐกิจข้ามพรมแดนรัฐชาติทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยแนวคิดเสรีนิยมใหม่มอบสิทธิอำนาจให้ทุนหรือบริษัทเอกชนเป็นตัวละครสำคัญในการควบคุมและจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และในขณะที่เดียวกัน จำกัดบทบาทของรัฐบาลเป็นเพียงแค่ผู้รักษากติกาที่เอื้อต่อการส่งเสริมการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การมอบสิทธิอำนาจในการควบคุมทรัพยากรให้ภาคเอกชนมีผลทำให้เกิดการขยายตัวของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจในความหมายที่ว่าระบบเศรษฐกิจในส่วนต่างๆ ของโลกมีความเชื่อมโยงและพึ่งพิงกันมากขึ้น

ในส่วนต่อไปของบทความนี้จะเป็นการเสนอถึงคำมั่นสัญญาของลัทธิเสรีนิยมใหม่และผลกระทบอันเกิดจากการนโยบายเสรีนิยมใหม่ในการจัดการระเบียบเศรษฐกิจโลก

คำมั่นสัญญาและผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่ถูกควบคุมภายใต้ระเบียบแบบเสรีนิยมใหม่

แนวคิดเสรีนิยมใหม่ให้คำมั่นสัญญาต่อมนุษยชาติว่า ถ้าระบบเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นในระดับประเทศหรือในระดับโลกถูกจัดการภายใต้แนวคิดเสรีนิยมใหม่อันเป็นแนวคิดที่อนุญาตให้ปัจเจกชนมีอิสระในการประกอบกิจกรรม

ทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ มนุษยชาติสามารถบรรลุถึงชีวิตที่มีความสุขสบายกับเสรีภาพทางเศรษฐกิจและระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพได้ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เนื่องจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่เปิดโอกาสให้มนุษย์ผู้ถูกเชื่อว่ามีความสามารถในการใช้เหตุผลวิเคราะห์สภาพสังคมได้อย่างเป็นระบบดำเนินกิจกรรมของตนเองได้อย่างเต็มที่ และเปิดโอกาสให้ปัจเจกชนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างเต็มที่ คำถามสำคัญคือคำถามันสัญญาได้ถูกทำให้เกิดขึ้นใหม่

สำหรับนิยามของเสรีภาพทางเศรษฐกิจที่บทความชิ้นนี้ยึดถือจะแสดงออกผ่านความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถวัดได้จากความเปลี่ยนแปลงในระดับรายได้ซึ่งสามารถแสดงออกผ่านระดับความเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยนิยามข้างต้นนี้ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิด “เสรีภาพในฐานะความสามารถ (freedom as capabilities)”²⁴ ของ Amartya Sen ที่ปรากฏในหนังสือ Development as Freedom (1999) ที่ระบุว่ารายได้สามารถแสดงถึงความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตได้ ทำให้พวกเขาสามารถดำเนินชีวิตได้ตามที่พวกเขาต้องการมากขึ้น หรืออีกนัยหนึ่ง การมีรายได้เพิ่มขึ้นทำให้มนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกใช้ชีวิตมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการมีความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น

ส่วนนิยามของความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในบทความนี้จะถูกผูกโยงกับเรื่องของความเปลี่ยนแปลงของระดับรายได้ กล่าวคือถ้าระดับรายได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ลดลงอย่างรวดเร็ว แสดงว่าระบบเศรษฐกิจเผชิญกับความไม่มีเสถียรภาพ จากนิยามข้างต้น เสรีภาพทางเศรษฐกิจ

²⁴ ในแนวคิดของ Sen เสรีภาพไม่ได้แสดงออกผ่านความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจประการเดียว แต่เสรีภาพยังแสดงออกผ่านความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ เจ็บไข้ทางสุขภาพ สิทธิในการแสดงออกทางการเมือง และปัจจัยอื่นๆ อีกมากมาย เนื่องจากความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจแสดงถึงเสรีภาพทางเศรษฐกิจหรือการเข้าถึงสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิตเท่านั้น ไม่ได้แสดงถึงเสรีภาพในด้านอื่นๆ อย่างไรก็ตามบทความนี้ใช้ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเป็นตัววัดทางเศรษฐกิจเท่านั้น เพื่อสืบสาวว่าแนวคิดเสรีนิยมใหม่ได้บรรลุสัญญาว่าด้วยการทำให้มนุษยชาติมีระดับเสรีภาพทางเศรษฐกิจในระดับที่สูงขึ้นหรือไม่

และควมมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกัน เพราะในด้านหนึ่งควมมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจสะท้อนถึงความมั่นคงของเสรีภาพทางเศรษฐกิจด้วย

สำหรับการบรรลุค่ามันส์ญญาว่าด้วยระบบเศรษฐกิจอันมีเสถียรภาพสามารถถูกทำลายไ้จากการเกิดขึ้นอย่างสม่าเสมอของวิกฤติการณ์การเงิน (Financial Crisis)²⁵ ในช่วงเวลายี่สิบห้าปีสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 อันเป็นผลมาจากการจัดระเบียบเศรษฐกิจโลกแบบเสรีนิยมใหม่ด้วย โดยวิกฤติการณ์ทางการเงินที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งมีผลทำให้ประชาชนในทวีปเอเชียประสบกับความไม่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอันสามารถเห็นได้จากการปรับตัวไปในทิศทางที่ไม่พึงประสงค์ของอัตราการจ้างงานและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Stiglitz, 2000) โดยสาเหตุหลักของความผันผวนในยุคของระเบียบเศรษฐกิจโลกคือนโยบายการเปิดเสรีการค้าเคลื่อนย้ายเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ (capital liberalization) ดังที่เกิดขึ้นกับประเทศในทวีปเอเชีย (Asian financial crisis) ที่เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ.1997 (Stiglitz, 2002) เนื่องจากการเคลื่อนย้ายเสรีของเงินทุนอำนวยความสะดวกให้กับนักลงทุนทางการเงินในการเก็งกำไรระยะสั้นในตลาดการเงิน การเก็งกำไรดังกล่าวจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศประสบควมไร้เสถียรภาพทางการเงิน เพราะเงินทุนเคลื่อนย้ายไหลเข้าออกประเทศอย่างรวดเร็วตามภาวะเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงที่เศรษฐกิจเผชิญกับภาวะชะงักงัน เงินทุนจะไหลออกจากประเทศอย่างรวดเร็ว ทำให้ภาวะชะงักงันของเศรษฐกิจถูกซ้ำเติมยิ่งขึ้นไปอีก ข้อเสนอของ Stiglitz คล้ายคลึงกับข้อเสนอของ Rodrik (2007) ที่มองว่าเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศระยะสั้นหรือเงินร้อน

²⁵นักวิชาการอย่าง Stiglitz (2005) Pollin (2005) และ Harvey (2005) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าในทางหนึ่ง วิกฤติการณ์ทางการเงินเป็นสิ่งที่ทำให้วิธีการจัดการระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่แพร่กระจาย เพราะในยามที่ประเทศต่างๆ ประสบปัญหาอันเกิดจากวิกฤติการณ์ทางการเงิน ประเทศเหล่านั้นจำเป็นต้องไปขอความช่วยเหลือทางการเงินจากองค์กรโลก โดยเฉพาะองค์กรการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งความช่วยเหลือทางการเงินมักมีเงื่อนไขที่บังคับให้ประเทศที่รับการช่วยเหลือต้องปฏิบัติตามนโยบายที่วางอยู่บนฐานคิดแบบเสรีนิยมใหม่

(hot money) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สาเหตุที่การเปิดเสรีเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศระยะสั้นนำไปสู่ความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เพราะโดยธรรมชาติแล้ว นักลงทุนในตลาดการเงินระยะสั้นระหว่างประเทศไม่ได้วางแผนหรือกระทำกิจกรรมบนหลักของเหตุผล (rationality) ที่มีการวิเคราะห์อย่างรอบคอบตามที่แนวคิดเสรีนิยมใหม่เสนอไว้ แต่ในทางตรงกันข้ามนักลงทุนในการเงินระหว่างประเทศกลับกระทำกิจกรรมของตนตามความกลัวหรือสัญชาตญาณ (animal spirits) ที่มีผลทำให้เกิดพฤติกรรมแห่ตามกัน (herding behaviors) ของนักลงทุน โดยพฤติกรรมดังกล่าวทำให้นโยบายการเปิดเสรีเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศระยะสั้นมีลักษณะซ้ำเติมวงจรการเติบโตและตกต่ำทางเศรษฐกิจ (pro-cyclical) กล่าวคือในช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศหนึ่งกำลังขยายตัว นักลงทุนจะแห่ตามเข้าไปลงทุนในประเทศนั้น จนทำให้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศนั้นมีอัตราการเติบโตที่ร้อนแรงเกินไป เนื่องจากมีปริมาณเงินที่ไหลเข้าระบบมากเกินไป และในทางกลับกันในยามที่ระบบเศรษฐกิจเผชิญกับภาวะถดถอย นักลงทุนเหล่านั้นแห่ถอนเงินลงทุนออกมาจากประเทศนั้น จนมีผลทำให้ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจถูกซ้ำเติมขึ้นไปอีก เนื่องจากการขาดแคลนเงินทุนในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (credit crunch) และที่เลวร้ายไปกว่านั้น พฤติกรรมแบบแห่ตามกันของเงินลงทุนระยะสั้นยังทำให้วิกฤติทางเศรษฐกิจกระจายจากประเทศหนึ่งไปสู่ประเทศอื่นๆ ด้วย ดังนั้นกรณีของวิกฤติการณ์การเงินทวีปเอเชีย ซึ่งเริ่มต้นจากประเทศไทย ก่อนที่จะกระจายไปยังประเทศอินโดนีเซีย และประเทศเกาหลีใต้ (Stiglitz, 2002)

ข้อมูลข้างต้นนำไปสู่คำถามว่าระเบียบโลกแบบเสรีนิยมใหม่เป็นระเบียบโลกที่เหมาะสมหรือไม่ เนื่องจากแนวทางระเบียบโลกข้างต้นทำให้สังคมโลกประสบพบเจอกับการเกิดขึ้นอย่างสม่าเสมอของวิกฤติการณ์ทางการเงิน คำถามประการสำคัญคือ ในเมื่อโลกประสบพบเจอกับความสม่าเสมอของการเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจอันมีสาเหตุมาจากการลดกฎเกณฑ์การควบคุมทางเศรษฐกิจและพฤติกรรมของปัจเจกชนที่ตัดสินใจ

กระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนฐานของสัญญาชาติญาณ ไม่ใช่ความเป็นเหตุเป็นผลตามที่แนวคิดเสรีนิยมใหม่กล่าวอ้าง

ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดคำถามว่ารัฐควรเข้ามามีบทบาทในการควบคุมกิจกรรมเศรษฐกิจบางประเภทหรือไม่ คำถามประการแรกสามารถถูกสนับสนุนได้จากงานของ Stiglitz (2002) ที่ตั้งข้อเสนอมว่าประเทศในเอเชียที่รอดพ้นจากวิกฤติการณ์ทางการเงินในช่วงปลายทศวรรษ 1990 อันได้แก่ประเทศจีน ประเทศอินเดีย และประเทศมาเลเซีย ล้วนแต่ใช้นโยบายการควบคุมการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศทั้งสิ้น คำถามดังกล่าวอาจถูกผลักไปได้ไกลอีกว่า การดำรงอยู่ของการควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาครัฐจำเป็นต่อการปกป้องเสถียรภาพของเสรีภาพทางเศรษฐกิจจากการกระทำของปัจเจกชนหรือไม่ ดังที่ Keynes เคยเสนอไว้หรือไม่

และในขณะเดียวกัน ส่วนคำมั่นสัญญาว่าด้วยการยกระดับเสรีภาพทางเศรษฐกิจของแนวคิดเสรีนิยมใหม่มีข้อสงสัยได้จากกับการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ถดถอยลงและระดับความเหลื่อมล้ำในระบบเศรษฐกิจโลกสูงขึ้น โดยหลักฐานของการเติบโตที่ถดถอยสามารถพบได้ในงานศึกษาของ Pollins (2005) ที่ได้แสดงข้อมูลเปรียบเทียบการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระหว่างช่วงเวลาของระเบียบโลกแบบเคนส์เซียนและยุคสมัยแห่งระเบียบโลกแบบเสรีนิยมใหม่ งานชิ้นนี้ได้ระบุว่าอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่วัดจากความเปลี่ยนแปลงในระดับรายได้และอัตราความเจริญเติบโตของรายได้ต่อหัวประชากร (per capita income) ของประเทศกำลังพัฒนา²⁶ใน

²⁶อย่างไรก็ตาม การคำนวณความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในงานของ Pollins ไม่ได้รวมข้อมูลของประเทศจีนในการคำนวณ ถึงแม้ว่าในช่วงทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา เศรษฐกิจจีนมีอัตราการเจริญเติบโตที่รวมเร็วมาก อันเป็นผลมาจากนโยบายที่อนุญาตเอกชนสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้มากขึ้น แต่แนวทางการดำเนินนโยบายของรัฐบาลจีนห่างไกลจากข้อเสนอทางนโยบายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ เนื่องจากรัฐบาลจีนยังไปแทรกแซงในปริมาณการลงทุนทางเศรษฐกิจในระดับที่สูงมาก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการอนุญาตให้บริษัทต่างชาติลงทุนได้ในเขตเศรษฐกิจพิเศษเท่านั้น การที่หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะบริษัทของหน่วยงานปกครองในระดับเมืองและหมู่บ้าน (Township and Village Enterprises-TVEs) ดำเนินธุรกิจบางอย่าง หรือการควบคุมกระแสเงินทุนเคลื่อนย้ายประเทศ (Rodrik, 2007)

ช่วงเวลาของเสรีนิยมใหม่เติบโตในระดับที่ต่ำกว่าช่วงเวลาของระเบียบโลกแบบเคนส์เซียนหรือรัฐแห่งการพัฒนา (developmental state era) โดยในช่วงเวลาของระเบียบโลกแบบเคนส์เซียน อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ยของประเทศกำลังพัฒนาอยู่ที่ร้อยละ 5.5 และประเทศเหล่านั้นประสบกับอัตราการเติบโตของรายได้ต่อหัวที่ระดับร้อยละ 3.2 ในขณะที่ในยุคสมัยของระเบียบโลกแบบเสรีนิยมใหม่ อัตราการเจริญเติบโตของประเทศเหล่านี้อยู่ที่ 2.6 และอัตราการเติบโตของรายได้ต่อหัวที่ระดับร้อยละ 0.7

สำหรับความเหลื่อมล้ำในระบบเศรษฐกิจโลกสูงขึ้น สามารถสะท้อนได้จากการขยายตัวของความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในระดับชาติ (national income inequality) และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของพลเมืองโลก (global income inequality)²⁷ จากศึกษาของ Milanovic (2007) ที่ได้แสดงข้อมูลซึ่งระบุว่าความเหลื่อมล้ำในระดับนานาชาติที่วัดจากค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini) และทีล (Theil) ที่คำนวณจากรายได้ประชากรเฉลี่ยต่อหัวของแต่ละประเทศ ได้เพิ่มสูงขึ้นในช่วง ค.ศ. 1978-2000 หมายความว่าในช่วงระเบียบโลกแบบเสรีนิยมใหม่ ช่องว่างทางรายได้ระหว่างเทศที่ร่ำรวยและประเทศที่ยากจนได้กว้างขึ้นไปอีก ในยุคสมัยแห่งเสรีนิยมใหม่ ความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มในโลกก็กว้างขึ้นไปอีก และงานศึกษาของ Milanovic ยังระบุว่าค่าสัมประสิทธิ์จีนิของปัจเจกชนได้เพิ่มขึ้นจาก 61.9 ใน ค.ศ. 1988 ไปเป็น 64.2 ใน ค.ศ. 1998 และงานศึกษาดังกล่าวยังชี้ให้เห็นว่าใน ค.ศ. 2005 สัดส่วนรายได้ของปัจเจกชนที่รวยที่สุดในโลกร้อยละ 10 กับรายได้ของปัจเจกชนที่จนที่สุดในโลกร้อยละ 10 อยู่ที่ 70 เท่า โดยกลุ่มปัจเจกชนที่จนที่สุดร้อยละ 10 มีส่วนแบ่งในรายได้ของโลก (global income) เพียงร้อยละ 0.7 ในขณะที่ปัจเจกชนที่รวยที่สุดในโลกร้อยละ 10 ครอบครองส่วนแบ่งในรายได้ของโลกถึงร้อยละ 50 หรืออีกนัยหนึ่ง ครึ่งหนึ่งของรายได้บนโลกถูกแบ่ง

²⁷ ความเหลื่อมล้ำในระดับโลก คือความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มปัจเจกชนที่รวยที่สุดในโลกกับกลุ่มปัจเจกชนที่จนที่สุดในโลก ไม่ว่าปัจเจกชนจะถือสัญชาติอะไรหรืออาศัยอยู่ที่ไหนของโลกก็ตาม (Milanovic, 2007)

สรรในระหว่างร้อยละ 90 ของปัจเจกชนทั้งหมด ส่วนอีกครั้งหนึ่งของรายได้บนโลกถูกแบ่งสรรไปยังกลุ่มปัจเจกชนที่รวยที่สุดในโลกร้อยละ 10 เท่านั้น โดย Milnovic สรุปถึงปรากฏการณ์การขยายตัวของความเหลื่อมล้ำในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ว่า สังคมโลกมีการผนวกเข้าหากัน (convergence) ทางด้านนโยบาย แต่ในทางรายได้ประชาชาติสังคมโลกกลับต่างออกจากกัน (divergence)

สาเหตุที่ชุดนโยบายแบบเสรีนิยมใหม่เป็นสาเหตุของการขยายตัวของความเหลื่อมล้ำในระดับนานาชาติและการถดถอยของการขยายตัวทางเศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนา อาจพบได้ในข้อเสนอของ Chang (2007) ที่เสนอว่านโยบายที่เกี่ยวข้องกับการลดบทบาทของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจ การลดกฎเกณฑ์ทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมการเคลื่อนย้ายทรัพยากรทางเศรษฐกิจอย่างเสรี หรือแม้แต่การเพิ่มความเข้มงวดในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้กลุ่มประเทศกำลังพัฒนายากที่จะพัฒนาภาคอุตสาหกรรมอันเป็นภาคการผลิตที่ก่อให้เกิดการจ้างงาน การเพิ่มผลิตภาพทางการผลิต และการพัฒนาเทคโนโลยีซึ่งซับซ้อนความรู้เทคโนโลยี เพราะผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในประเทศเหล่านี้ถูกขัดขวางโอกาสที่จะเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่และการ ซึ่งเป็นผลผลจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้ต้นทุนการเรียนรู้เทคโนโลยีสูงขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น นโยบายที่ลดกฎเกณฑ์การควบคุมสินค้านำเข้า ยังมีผลให้ผู้ประกอบการในประเทศไม่สามารถอยู่รอดปลอดภัยจากการแข่งขันจากต่างประเทศ ทำให้ภาคอุตสาหกรรมที่เป็นกำลังหลักในการจ้างงานไม่เกิดขึ้น

ฉะนั้นแล้ว ในเงื่อนไขที่ประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถพัฒนาผลิตภาพการผลิตของตนเองผ่านทางการเกิดขึ้นของภาคอุตสาหกรรมที่เข้มแข็ง ประเทศกำลังพัฒนาเหล่านั้นจึงยากที่จะไล่ตาม (catch-up) ประเทศที่ร่ำรวยทัน เนื่องจากการหายไปของภาคเศรษฐกิจที่มีผลิตภาพการผลิตสูง ยิ่งไปกว่านั้น ชุดนโยบายแบบเสรีนิยมใหม่นำไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเนื่องจากแต่ละประเทศเผชิญกับเงื่อนไขและสภาพแวดล้อมทางสถาบันทาง

สังคมที่แตกต่างกัน ดังที่ Rodrik (2007) ได้เสนอไว้

ส่วนสาเหตุของการถ่างกว้างขึ้นความเหลื่อมล้ำของปัจเจกชนในระดับโลกอาจมีต้นตอจากชุดนโยบายของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ โดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการลดบทบาทและขนาดของรัฐในทางเศรษฐกิจ (downsizing state) ดังเช่นกรณีของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของสหภาพโซเวียตเก่าในประเทศรัสเซีย ที่ทำให้เกิดกลุ่มคนชนชั้นทางเศรษฐกิจใหม่ (oligarchy) อันเป็นกลุ่มที่ได้ประโยชน์จากการเข้าไปเป็นเจ้าของรัฐวิสาหกิจที่ถูกแปรรูปเหล่านั้น ส่วนปัจเจกชนที่ไม่ได้เข้าเกี่ยวข้องในการครอบครองรัฐวิสาหกิจที่แปรรูปเหล่านั้น แทบไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลย และพวกเขาอาจต้องแบกต้นทุนที่สูงขึ้นในการเข้าถึงบริการจากวิสาหกิจเหล่านั้น (Stiglitz, 2005)

หรือในกรณีศึกษาของเกษตรกรในประเทศอินเดียที่ปรากฏในงานของ Pollin (2005) ที่ระบุว่าเกษตรกรในประเทศอินเดียต้องประสบปัญหาความยากจนอันเห็นได้จากรายรายวัยระวางกาย หรือแม้กระทั่งต้องฆ่าตัวตายเพื่อหนีจากปัญหานี้สิน อันเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลตัดความช่วยเหลือ (subsidies) ในภาคเกษตร ทำให้เกษตรกรต้องแบกรับต้นทุนปัจจัยการผลิตที่มีราคาแพงขึ้น และรัฐบาลอินเดียยังลดข้อกีดกันทางการค้าสำหรับสินค้าเกษตร และลดการช่วยเหลือพยุรราคาสินค้าเกษตร มีผลทำให้สินค้าเกษตรในอินเดียมีราคาที่ต่ำไปอีก ผลจากราคาสินค้าเกษตรที่ตกต่ำผนวกกับต้นทุนปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น ทำให้เกษตรกรในอินเดียต้องเผชิญกับความตกต่ำในรายได้ที่นำไปสู่ภาระหนี้สินที่สูงขึ้น

จากเนื้อหาข้างต้น คำมั่นสัญญาว่าด้วยการเพิ่มพูนเสรีภาพทางเศรษฐกิจของแนวคิดเสรีนิยมใหม่สามารถถูกตั้งข้อสงสัย เนื่องจากความถดถอยของการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาและความถ่างกว้างของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในช่วงสมัยที่ระบบเศรษฐกิจโลกถูกจัดการบนแนวคิด เสรีนิยมใหม่ได้สะท้อนให้เห็นว่าปัจเจกชนทุกคนไม่ได้มีเสรีภาพทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามแล้วปัจเจกชนบางกลุ่มอาจมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจที่ลดลงด้วยซ้ำ แต่ในขณะที่เดียวกัน มีเพียง

ปัจเจกชนบางกลุ่มที่เข้าถึงเสรีภาพทางเศรษฐกิจในระดับที่สูงขึ้นเท่านั้น ฉะนั้นแล้ว ข้อสงสัยประการนี้ไปนำไปสู่คำถามที่ว่า การแทรกแซงของรัฐ ในปริมาณพลทางเศรษฐกิจมีความเป็นจำเป็นต่อการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอันเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นของการบรรลุถึงเสรีภาพทางเศรษฐกิจ เนื่องจากในบางกรณี การแทรกแซงของรัฐเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังปรากฏในงานของ Chang (2007) และ Wade (1990) เสนอไว้ว่าการเข้าไปควบคุมหรือชี้นำทิศทางการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจของภาครัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียง เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศไต้หวันประสบความสำเร็จในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ที่มีผลทำให้อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้เพิ่มขึ้นอย่างเข้มแข็ง โดยรัฐได้จัดสรรทรัพยากรทั้งทางการควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ควบคุมการเคลื่อนย้ายสินค้าระหว่างประเทศ รวมไปถึงควบคุมการจัดสรรเงินทุนแก่ภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ยิ่งไปกว่านั้น การเข้าไปควบคุมทิศทางการจัดสรรทรัพยากรเศรษฐกิจโดยภาครัฐในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียง ยังทำให้ประเทศเหล่านั้นบรรลุถึงเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการกระจายรายได้ที่มีความเป็นธรรมมากขึ้น (Birdsall, Ross and Sabot, 1995)

จากประสบการณ์ของประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียง ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่าการจัดการเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ที่พยายามลดบทบาทของรัฐในการเข้าไปควบคุมการจัดสรรทรัพยากร สามารถนำพาระบบเศรษฐกิจไปสู่ความเจริญเติบโตได้หรือไม่ ในเมื่อประสบการณ์ข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่า ภาครัฐมีบทบาทที่สำคัญในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ หรืออีกนัยหนึ่ง การที่รัฐเข้าไปมีบทบาทในปริมาณพลทางเศรษฐกิจเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ

ต่อการสร้างเสรีภาพทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้น ดังที่ Polanyi (2001) ได้เสนอว่า กฎระเบียบ (regulation) และการควบคุม (control)²⁸ เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการบรรลุเสรีภาพในสังคมที่มีจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจโดยใช้กลไกตลาด เพราะถ้าไม่มีกฎระเบียบและการควบคุมแล้ว ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดไม่สามารถสถาปนาเสรีภาพให้แก่ใครได้เลย นอกจากเสรีภาพของบริษัทเอกชน (private enterprise) เท่านั้น

บทสรุป: ประเด็นถกเถียงอันยาวนาน ของการจัดระเบียบเศรษฐกิจโลก

โดยสรุปแล้ว ประเด็นข้อถกเถียงหลักของแนวคิดที่ว่าด้วยการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจโลกที่ผ่านมา คือข้อถกเถียงว่าด้วยการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและตลาดในปริมนทลทางเศรษฐกิจ หรือข้อถกเถียงว่าด้วยการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของกลไกรัฐในปริมนทลทางเศรษฐกิจ หรือบทบาทของรัฐที่มีต่อการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจของสังคม โดยหนึ่งในปัจจัยที่กำหนดความแตกต่างในข้อเสนอว่าด้วยการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและตลาดหรือตำแหน่งแห่งที่ของรัฐในปริมนทลทางเศรษฐกิจของแนวคิดการจัดการทางเศรษฐกิจ คือความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเห็นได้จากความแตกต่างระหว่างข้อเสนอของแนวคิดเคนส์เซียนและเสรีนิยม โดยแนวคิดแรกเชื่อว่ามนุษย์กระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยใช้สัญชาตญาณนำ ฉะนั้นแล้วรัฐควรควรเข้ามาแทรกแซงในปริมนทลทางเศรษฐกิจ ในขณะที่แนวคิดเสรีนิยมคลาสสิกและเสรีนิยมใหม่ เชื่อว่ามนุษย์กระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยเหตุผล ฉะนั้นรัฐจึงควรถูกจำกัดบทบาทเพียงแค่การดูแลความสงบเรียบร้อย ไม่ต้องเข้ามา

²⁸ อย่างไรก็ตาม Polanyi เสนอว่ากฎระเบียบและการควบคุมต้องมีความเป็นประชาธิปไตย (democratic) เพื่อที่จะได้รับประกันถึงเสรีภาพของปัจเจกทุกคน แต่ในกรณีของประเทศแถบเอเชียตะวันออก ประเทศเหล่านี้ใช้กฎระเบียบและการควบคุมตลาดผ่านกลไกรัฐที่มีลักษณะความเป็นเผด็จการ ใช้ผู้เชี่ยวชาญในการเข้าไปชี้แนะการจัดสรรทรัพยากรของระบบเศรษฐกิจ

ยุ่งเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ

ดังที่ได้เสนอไปในตอนต้นของบทความแล้ว ในปัจจุบันแนวคิดที่เป็น
เสาหลักในการจัดการระบบเศรษฐกิจโลกคือแนวคิดเสรีนิยมใหม่ แนวคิดดัง
กล่าวได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะพามนุษยชาติบรรลุถึงความมีเสถียรภาพและ
เสรีภาพทางเศรษฐกิจ แต่คำมั่นสัญญาข้างต้นกลับไม่บรรลุ ยิ่งไปกว่านั้น
ระบบเศรษฐกิจที่วางอยู่บนการจัดการแบบแนวคิดเสรีนิยมใหม่ยังประสบกับ
ความไม่มีเสถียรภาพและการที่ปัจเจกชนบางกลุ่มถูกลดทอนเสรีภาพลง
จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น บทความชิ้นนี้จึงขออนุญาตเสนอข้อสรุปโดยรวมว่า
ข้อเสนอของ Keynes ว่าด้วยความจำเป็นของการเข้าไปมีบทบาทของรัฐใน
การสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และข้อเสนอ Polanyi ว่าด้วยเสรีภาพที่
มีฐานมาจากกฎระเบียบและการควบคุมพลังของกลไกตลาด ควรได้รับการ
พิจารณาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกเศรษฐกิจที่เป็นอยู่
อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- Agnew, J. (2001). The New Global Economy: Time-Space Compression, Geopolitics, and Global Uneven Development. **Journal of World-Systems Research**, 8(2), pp. 133-154.
- Arrighi, G. (1994). **The Long Twentieth Century**. London: Verso.
- Birdsall, N., Ross, D. and Sabot, R. (1995). Inequality and Growth Reconsidered: Lessons from East Asia. **The World Bank Economic Review**, 9(3), pp. 477-508.
- Bobbio, N. (1990). **Liberalism and Democracy**. London: Verso.
- Cameron, A., Nesvetailova, A. and Palan, R. (2008). Editor's Introduction: The State of International Political Economy. in A. Cameron, A. Nesvetailova and R. Palan. eds. (2008).

- International Political Economy Volume I.** London: Sage, pp. Cate, T. (1983). Keynes and Thurow: The Socialization of Investment. **Eastern Economic Journal.** 11(3), 205-212.
- Chaiyan Rajchagool. (1994). **The Rise and Fall of the Thai Absolute Monarchy: Foundations of the Modern Thai State from Feudalism to Peripheral Capitalism.** Bangkok: White Lotus.
- Chang, H-J. (2007). **Bad Samaritans: The Guilty Secrets of Rich Nations and The Threat to Global Prosperity.** London: Random House.
- Chari, S. and Corbridge, S. (2008). Introduction to Part 4 Promethean Visions. in S., Chari and S., Corbridge. (2008). eds. **The Development Reader.** Abidgon: Routledge. pp. 125 -130.
- Coe, N.M., Kelly P.F. and Yeung, H.W.C. (2007). **Economic Geography: A Contemporary Introduction.** Oxford: Balckwell.
- Davis, J.B. (1992). Keynes on the Socialization of Investment. **International Journal of Social Economics,** 19(10/11/12), 150-163.
- Eichengreen, B. (1996). **Globalizing Capital: A History of the International Monetary System.** Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Farber, D.A. and Frickey, P.P. (1991). **Law and Public Choice: A Critical Introduction.** Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Ferguson, N. (2002). **Empire: The Rise and Demise of the British Empire World Order and the Lessons for Global Power.** London: Allen Lane.
- Friedman, M. (2002). **Capitalism and Freedom Fortieth Anniversary**

Edition. Chicago, IL: The University of Chicago Press.

Froyen, R.T. (2005). **Macroeconomics: Theories and Practice.** (8th Ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Graham, S. (1998). The End of Geography or the Explosion of Place? Conceptualizing Space, Place and Information Technology. **Progress in Human Geography.** 22(2), pp. 165-185

Gwartney, J.D. (2008). **The Concise Encyclopedia of Economics: Supply-Side Economics.** Retrieved October 10, 2011, from <http://www.econlib.org/library/Enc/SupplySideEconomics.html#>

Harvey, D. (2005). **A Brief History of Neoliberalism.** Oxford: Oxford University Press.

Hayek, F.A. (1944). **The Road to Serfdom.** Abingdon: Routledge.

Heilbroner, R.L. (1999). **The Worldly Philosophers: The Lives, Times, and Ideas of the Great Economic Thinkers Revised Seventh Edition.** New York, NY: Touchstone.

Hobsbawm, E. (1975). **The Age of Capital 1848-1875.** London: Abacus.

Hobsbawm, E. (1994). **The Age of Extremes: The Short Twentieth Century 1914-1991.** London: Abacus.

Hobsbawm, E. (2007). **Globalisation, Democracy and Terrorism.** London: Little Brown.

Issenberg, S. (2007). **The Sushi Economy: Globalization and the Making of a Modern Delicacy.** New York, NY: Gotham Books.

Krugman ,P.R. and Obstfeld, M. (2003). **International Economics: Theory and Policy Sixth Edition.** Boston, MA: Addison Wesley.

Leeson, P.F. (1998). Development Economics and the Study of Development. in P.F. Leeson and M.M. Minogue, 1988. eds. **Perspectives on Development: Cross-Disciplinary Themes**

- in Development.** Manchester: Manchester University Press.
- Marvin, C. (1988). **When Old Technologies were New: Thinking about Electric Communication in the Late Nineteenth Century.** Oxford: Oxford University Press.
- Milanovic, B. (2007). Globalization and Inequality. in D. Held and A. Kaya. eds. 2007. **Global Inequality.** Cambridge: Polity, pp. 26-49.
- Monge, P. (1998). Communication Structures and Processes in Globalization. **Journal of Communication.** 48 (4), 142-153.
- Peck, J. and Tickell, A. (2002). Neoliberalizing Space. **Antipode.** 33 (4), 380-404.
- Pindyck, R.S. and Rubinfeld, D.L. (2005). **Microeconomics.** (5th Ed). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Polanyi, K. (2001). **The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time 2nd Beacon Paperback Edition.** Boston, MA: Beacon.
- Pollin, R. (2005). **Contours of Descent: U.S. Economic Fractures and the Landscape of Global Austerity New Updated Edition.** London: Verso.
- Rodrik, D. (2007). **One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions and Economic Growth.** Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rodrik, D. (2011). **The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy.** New York, NY :W.W. Norton and Company.
- Sen, A. (1999). **Development as Freedom.** Oxford: Oxford University Press.
- Skidelski, R., 2011. **The Keynes-Hayek Rematch.** Retrieved October 2, 2011, from <http://www.project-syndicate.org/commentary/>

skidelsky44/English

Steger, M.B. and Roy, R.K. (2010). **Neoliberalism: A Very Short Introduction**. Oxford: Oxford University Press.

Stiglitz, J. E. (2000). Capital Market Liberalization, Economic Growth, and Instability. **World Development**, 28(6), pp. 1075-1086.

Stiglitz, J. E. (2002). **Globalization and its Discontents**. London: Penguin.

Stiglitz, J. E. (2005). **Making Globalization Work**. London: Penguin.

The Economist, (2011a). **A Self-Made Siege**. Retrieved December 11, 2011, from <http://www.economist.com/node/21530144>.

The Economist, 2011b. **Keep Out**. Retrieved December 11, 2011 from, <http://www.economist.com/node/21530136>.

Underhill, G.R.D. (2000). State, Market, and Global Political Economy: Genealogy of an (Inter-?) Discipline. **International Affairs**. 76(4), pp. 805-824.

Wade R.H. (1990). **Governing the Markets: Economic Theory and the Role of the Government in East Asian Industrialization**. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Wade, R.H. (1998). The Asian Debt-and-Development Crisis of 1997-?: Causes and Consequences. **World Development**, 26(8), 1535-1553.

World Bank (2010). **World Development Indicators 2010**. Washington, D.C.: World Bank Retrieved October 5, 2011, from <http://data.worldbank.org/sites/default/files/wdi/complete.pdf>.